

et mouere nonnullos genera esse que illis bene poterant animalia que non nisi carne vesci possunt ut per numerum ibi fuerit sine transgressione mandati que aliorum alioquin necessitas illic coegisset includi an vero quod potius est credendum per carnes alimentum esse potuerit que omnino conueniret. Nouimus enim multa animalia quibus caro cibum est quod fructibus potius miscetur et maxime fisco atque castaneis. Quid ergo mirum si uir ille sapiens et iustus est diuinitus amonitus quid cuius congrueret sine carnibus apta cuius generum alimentum parauit et recodidit. Quid est autem quod uesci non cogereet fames aut quid non suauem ac salubrem facere possit deus qui etiam ut sine cibo uiuerent diuina facilitate donaret nisi ut pascerent est hoc implere figure tantis misterijs conueniret. Non ergo ad prefigurandum ecclesiam puenire tam multiplicia res signa gestarum nisi fuerit conuictus nemo permittit operari. Jam enim gentes ita ecclesiam repleuerunt mundique immunditiam donec certum ueniat ad finem ita eius unitate quadam copagine continentur ut ex hoc uno manifestissimo de ceteris que obscurius aliquando dicta sunt et difficilius agnosci queunt dubitare phas non sit. Que cum ita sint si nec inuoluntate ista esse conscripta putare quisquam uel durus audebit nec nihil significare cum gesta sint nec sola dicta significatiua non facta nec aliena esse ab ecclesia significanda probabiliter dici potest sed magis credendum est et sapienter esse memoriale litterarumque mandata et gesta esse et significare aliquid et ipsum aliquid ad prefigurandum ecclesiam pertinere. Ita usque ad hunc articulum productus liber iste claudendus est ut ambax ciuitatum cursum terrene scilicet et secundum hominum uiuentis et celestis secundum deum post diluuium et deinceps in rebus conuenientibus requiratur.

Explicit liber quindecimus.
Incipiunt capitula libri xvi.

An post diluuium a noe usque ad abraham aliquam familie secundum deum uiuentium repiantur. i.
 Quid in filiis noe prophetice fuit prefiguratum. ii.
 De generationibus trium filiorum noe. iij.
 De diuersitate linguarum principioque babilonis. iij.
 De descensione domini ad confundendam linguam edificancium turrim. v.
 Qualis intelligenda sit locutio qua deus angelis loquitur. vi.

An omne bestiarum genus etiam remotissime a terris insule ex eo numero acceperunt que in archa diluuii mundacione seruatus est. vii.
 An ex pagine adam vel filiorum noe quedam genera hominum monstruosa prodierint. viij.
 An inferiorem partem terre que nunc habitacionis oratoria est antipodas habere credendum sit. ix.
 De generatione sem in cuius progenie tendens ad abraham ciuitatis dei ordo dirigitur. x.
 Quod ea premitur lingua in usu hominum fuerit que postea hebraea ab hebreo nomine nuncupata est et cuius familia remansit cum diuersitas esset facta linguarum. xi.
 De articulo tempus in abraham a quo sancte successiois noui ordo coeexistit. xij.
 Que ratio fecisse uideatur ut in transmigratione thari qua caldeos deserens in mesopotamiam inuenerit nra filij eius nachor fecerit mencio. xij.
 De amnis thare qui in charra uite tempore impleuit. xiiij.
 De tempore premissionis abraham que secundum preceptum dei exiuit de carra. xv.
 De ordine et qualitate premissionum dei que ad abraham facte sunt. xvi.
 De tribus excellentioribus gentium regnis quorum id est asseriorum iam abraham sublimius eminebat. xvij.
 De iterato alloquio dei ad abraham que ei et semini eius chanaan terra premitur. xvij.
 De sacra pudicitia in egipto per dny custodita que abraham si uxorem suam esse dixit sed foror eius. xix.
 De secessione loth et abrahe que illis salua caritate oplacuit. xx.
 De tercia premissione dei qua terram canaan ab abrahe et semini eius in perpetuum pollicetur. xxj.
 De supatis ad abraham hostibus sodomorum quoniam do loth de captiuitate eripuit et a melchisedech sacerdote benedictus est. xxij.
 De uerbo domini ad abraham quo ei premitur se / eundem multitudinem stellarum multiplicanda prosteritas quod credens iustificatus est adhuc in prepuccio constitutus. xxij.
 De significacione sacrificij quod abraham offerre precep tus est cum poposcisset ut de hijs que crederet doceret. xxij.
 De agar ancilla sara quam eadez sara abrahe uoluit esse concubinam. xxv.
 De testificacione ad abraham qua eius semini de sterili sara filium sponditur patremque eius gentium statuit et premissi fides sacramento circumcissionis obsignat. xxvj.
 De masculo que si octauo die si fuerit circumcisus perit anima eius quia testamentum dei distipauit. xxvij.
 De commutacione nominum abrahe et sarae qui cum obuini sterilitate ob utriusque ante senectutem

generare nō possent. minus fecūditatis ade
pti sunt.

**De tribus viris vel angelis. in quibus ad quer
cum in ambre apparuisse abrahe dominus ma
nifestat.**

**De loth a sodomis liberato. atq; eisdem ce
lesti igne consumptis et de abimalech cō cu
piscētia castitate sare nocē nō potuit.**

**De ysaac scdm pmissiōem nato. cuius nomen
ex risu vtriusq; parētis ē inditū.**

**De obediēcia et fide abrahe. qua p oblatō
nē imolādi filij pbat et morte saē.**

**De rebecca nepte nachor. quā ysaac accepit
vxoem.**

**Quid intelligendū sit in eo qd abrahā post
mortem sare accepit vxorē ceturā.**

**De gemis adhuc in vtero rebecca matris i
clusis. qd indicauit diuina respōsio.**

**De oraculo et bñditiōne quā ysaac non ali
ter quā pater ipi merito eius ac dilectiōe
accepit.**

**De hys que in esau et iacob mystice pfigurā
tur.**

**De missiōe iacob in mesopotaneā ad accipiē
dā vxorem et de visiōe quā in itinere somnia
uit et de quatuor ipi feminis cū vnā petissz
vxorē.**

Que rō fuit vt et israhel cognoieret.

**Quō eū septuagi aquiq; aiab et egiptū nar
ret ingressus cum pleriq; ex eis qui cōmēmo
rant tpe posteriori sunt geniti.**

De bñditiōe qm i iudā filii sui pmissit.

**De filiis ioseph qsi iacob pphetica manu
suaz trāsmutaciōe bñdixit.**

**De temporib; moysi et iesu naue ac iudicuz.
atq; ex mō regū qz qdē saul p m et s; dauid
picipuus et sacmēto habet et merito.**

Expliciūt capitula libri. xvj

Incipit liber. xvj. Ca. p mū

Dist diluuius pcurrentis
sancte vestigia ciuitatis
vtrū cōtinuata sint. an in
ter curētib; impietatis
interrupta temporibus.
ita vt null; hoim veri vni
us dei cultor existeret. ad

liquidū scripturis loquentib; inuenire diffi
cile est. ppter ea quia in canonicis libris post
noe qui cū diuge. ac trib; filijs. tottidēq; nu
rib; suis meruit p archā vastaciōe diluuij li
berari nō inuenim; vsq; ad abrahā cuiusquā
pietate euidenti diuino eloqō pdicatā. nisi
q; noe duos filios suos sem et iaphet pphēti

ca benedictiōe cōmēdat. intues et puidens
quod lōge fuerat post futuz. Vnde factū ē
etiā illud. vt filii sui mediū. hoc ē p mogeni
to iuniorē. vltiōq; maiorem qui peccauerat i
patrē. nō in ipō s; in filio ei; suo nepote ma
lediceret hys trib; filijs. Maledict; chanaan puer
famul; erit frīb; suis. Chanaan porro nat;
fuerat ex cham. q; patris dormiētis nec tere
rat sed poti; pdiderat nuditatē. Vnde etiā
quod secutus adiunxit benedictiōem duoz
maximi et minimi filioz dicens. bñdicit; dñs
de; sem. et erit chanaan puer illi; ietificet d
us iaphet. et habitet in domib; sem. sicut ipa
ei; vbi noe et vinee plātaciō. et ex ei; freū in
ebriatio. et dormiētis nudacio et que ibi ce
terafacta atq; cōscripta sunt. pphētici sunt
gravidata sensibus et velata regminibus.

Capitulū secundū.

Sed nūc rez effectū iā in posteris cō
secuto que opta fuerūt. satis nūc ap
ta sunt. Quis em diligenter hec et i
telligenter aduertens. nō agnoscat in xpō.
Sem quippe de cui; semine in carne nat; est
xp; interpretat; noiāt;. Quid at; noiātius xpō.
cuius nomē vbiq; iam frāglat ita vt in cātis
co cāticoz etiā ipa pcedēte pphēcia vnguē
to competur effuso. In cuius domibus id ē
ecclis hitat gēciū latitudo. Nā iaphet latitu
do ite rpta;. Cham porro interpretat; callid;
Medius noe fili; tanq; se ab vtroq; discer
rens. et inter vtrūq; remanēs nec in pmi cijs
israhelitar; nec in plenitudine gēciū qd sig
nificat nisi hereticoz gen; callidū. nō spū sa
piēcie. sed impaciēcie quo solent hereticoz
feruere p mordia et pace pcurbare sanctoz.
Sed hec in vsum cedūt pficiēciū iuxta illd
apostoli. Doret hereses esse vt p bati ma
nifesti fiant in vobis Vnde et scriptū est. s; i
sius erudit; sapiēs erit. imprudēte aut; mini
stro vte;. Multa quippe ad fidem catholicā
p rēcia. dum hereticoz callida inquietudi
ne exagitat. vt adūsus eos defēdi possint
et cōsiderant; diligēcius. intelligunt; clarius
et instācius p dicanē. et ab aduersario mota
questio discēdi existit occasio quāuis nō solū
qui sunt a p rissime sepati. vtz etiā omēs qui
xpāno vocabulo gloriāt; et pdite viuunt. nō
absurde possunt videri. medio noe filio si
gurati. Passiōe quippe xpī que illi; homis
nuditate significata est. et anūciant; p f rēdo
et male agendo ex honorāt;. De talib; g di
ctum est. Ex fructib; eoz cognoscetis eos /
Deo cham in filio suo maledict; est. tanq;
in fructu suo. id est in ope suo. Vnde conuel
nienter et ipē filii eius chanaan interpretatur
motus eoz. qd aliū qd ē. q; opus eoz. Sem

7
vero et iaphet tanq̄ circūcisio ēē p̄pucium.
vel sicut alio modo eos appellat apostol⁹ iu
dei et greci. sed vocati et iustificati cognita
quodamō nuditate patris qua significabat
passio redēptoris. sumētes vestimentū. po
suerūt supra duo dorsa sua. et intrauerūt au
si. et opuerūt nuditatē patris sui. nec vidēt
quod referēdo tēxerūt. Quodā em̄ modo in
passiōe xp̄i. et quod p̄ nobis. actū ē honora
mus. et iudeoz. faci⁹ aduersamur. Vestimē
tū significat sacmētū. dorsa samōziā p̄tētoz. qz
passiōem xp̄i eo scz iā tpe q̄ habitat iaphet i
domib⁹ sem. et ma. frater in medio eoz tñs
actam celebrat ecclesia. nō adhuc p̄spectat
futurā. Sed malus frater in filio suo hoc ē in
ope suo. puer id ē seruus ē fratrū benoz. cū
ad exercitaciōem paciēcie vel ad p̄fectū sa
piciēcie sciēter vtunt̄ malis boni. Sūt em̄ re
ste apostolo qui xp̄m anūtiāt nō caste. s; siue
occasiōe inquit siue veritate xp̄⁹ anūcietur.
Ipe quippe plārauit vineā. d̄ qua dicit p̄phe
ta. Vineā em̄ dñi sabaoth dom⁹ israhel ē. et
bibit de vino eius. Siue ille calix hic intelli
gat̄ d̄ quo dicit potestis bibē calicē quē ego
bibiturus sum. et pater si fieri potest trāseat
calix iste. quo suā sine dubio significat passio
nem. siue quia vinū fruct⁹ est vinee. hoc po
ci⁹ illa significatū est quod ex ip̄a vinea. hoc
est de genere israhel. scilicet carnem p̄ nobis et
sanguinē vt pati possit assumpsit. et mebria
tus ē. id ē passus ē et nudat⁹ est. Ibi nāq; nu
datus est id ē apparuit ei⁹ infirmitas. de qua
dicit apostolus. Et si crucifixus ē. ex infirmi
tate. Vnde idē dicit. Infirmitas dei. forcius ē
homb⁹. et stultū dei. forcius ē homib⁹. Ad
vero cū dictū esset et nudat⁹ est addidit sc̄p
tura in domo sua. elegāter ostendit. q̄ a sue
carnis gente ⁊ domesticis sanguinis sui vti
q; iudeis fuerat crucē mortēq; passur⁹. Hāc
passiōē xp̄i foris i sono tñs vocis reprobi an
nūciāt. Non em̄ qd̄ annūciāt intelligūt. Pro
bi autē in interiore homie habēt tā grādē mi
steriū atq; honorāt int⁹ in corde infirmus et
stultū dei. qz forcius et sapiēt⁹ est homibus
Huius rei figura est q̄ cham exiēs hoc num
ciavit foris. sem vero ⁊ iaphet ut h̄ velarent
id ē honoraret ingressi sunt. hoc ē iterius id
egerunt. Nec scripture secreta id agam⁹ vt
possimus alius alio magis minusve agruen
ter. verumtē fidelis certū tenētes nō ea sine
aliqua p̄figuratiōe futuroz gesta atq; scri
pta. neq; nisi ad xp̄m ⁊ eius ecclesiā q̄ ciuitas
dei est esse referenda cuius ab inicio generis
humani non defuit p̄dicatio quā p̄ omnia vi
dem⁹ impleri. Benedictis igit̄ duob⁹ filiis
noe atq; vno in medio eoz m̄dictio. d̄nceps

vsq; ad abraham de iustoz aliquoz qui pie
deū colerēt omemoraciōē silenciū ē. p̄ annos
amplius q̄ mille. Nec eos defuisse credidim
sed si omēs comemoraret̄ nimis lōgus fieret
et ess; h̄ historica magis diligēcia q̄ p̄phe
tica p̄uidēcia. Illa itaq; exequit̄ litteraz sa
ctaz sc̄ptoz istaz. vel poti⁹ p̄ eū dei spirit⁹
quibus nō solū nariētur p̄terita. vey etiā p̄
nūciēt̄ futura qui tñ p̄inēt ad ciuitatē dei
quia et d̄ homib⁹ que nō sunt ciues ei⁹ q̄cqd̄
hic dicit̄. ad hoc dicit̄ vt illa ex cōpacōne cō
traria vel p̄ficiat. vel emineat. Non sane oia
que gesta narrant̄ aliquid etiā significat̄ pu
tāda sunt. s; p̄pter illa que aliquid significat̄
etiā ea que nichil signant̄ atterunt̄. Solo em̄
vomere terra p̄scidit̄. sed vt hoc fieri possit
etiā cetera artari membra sūt necessaria. Et
soli nerui in citharis atq; h̄mōi vasis musicis
aptant̄ ad cantū. sed vt aptari possint in sūt
et cetera in cōpagib⁹ or̄gāoz que nō p̄cuti
unt̄ a canētib⁹. s; ea que p̄cussa resonāt. h̄is
onectūtur. Ita in p̄phetica historia dicunt̄ ⁊
alia que nichil significat̄ sed quib⁹ adhereat̄
que significat̄ et quodamō religentur.

Capitulum. iij.

Oeneraciōes ḡ filioz noe deiceps m
tuende. et quod de h̄is dicendū vi
de ē atrexdū est huic operi quo ci
uitatis vtriusq; cerzene scilicet ⁊ celestis p̄ tē
pora p̄cursus ostēdāt. Cepte sunt em̄ comē
morario a minio filio qui vocatus est iaphet
cui⁹ filij octo nomiati sunt. nepotes autē sep
tes de duob⁹ filiis eius tres ex vno quatuor
ex altero. s; iūt itaq; omēs quindecis. Filij at
chā h̄ ē medij filij noe q̄tuor. ⁊ nepotes quin
q; ex vno eius filio p̄nepotes duo ex nepote
vno. sit eoz sūma vndeci. Quib⁹ enūeratis
redit̄ tanq̄ ad caput et d̄. Ch⁹ at̄ gēuit nē
roth h̄ cepit eē gigas sup̄ terrā. Hic erat gi
gal v̄ator oira dñz et factū est iniciū regni
eius babilon. oreg. archad. et calāne in ter
ra sennaar. De terra illa exijt assur. et edifica
uit miniuē. et rooboth ciuitates. et calach. et
dasem inter mediū miniuē. et calach. hec ci
uitas magna. Iste porro chus pater gigan
tis nemroth p̄m⁹ nomiatus est in filiis chaz
Cuius quiq; filij iam fuerat̄ oputati et nepo
tes duo. Sed istū ḡgātem aut post nepotes
suos natos genuit. aut quod est credibilis
seorsus de illo p̄pter eius eminēciā scriptura
locuta est. quāquidē et regnū eius omemora
tum ē. Cuius iniciū fuit illa nobilissima babi
lon ciuitas. et que iuxta omemorare sunt siue
ciuitates siue regiones. Ad vero dictū ē. de
terra illa id ē de terra sennaar que p̄inebat
ad regnum nemroth exisse assur et edificasse

miniuen et alias quas cōtexunt ciuitates. Ion
 ge postea factū est. quod ex hac occasiōe p̄
 strinxit. p̄pter nobilitates regni affricoz qd
 mirabiliter dilatauit minus belli filius cōdi
 to: minue ciuitatis magne cui⁹ ciuitatis no
 men ex illi⁹ nomine deriuatū ē. vt a mino ni
 nue vocaret. Assur aut̄ vnde afric⁹ nō fuit in
 filijs chaz medij filij noe sed in filijs sem repit̄
 q̄ fuit noe maxim⁹ filij⁹. Vnde appet̄ d̄ p̄ge
 nie sez exortos fuisse qui postea regnū sigā
 tis illi⁹ obtinerēt et inde p̄cederēt atq; alias
 cōderēt ciuitates. quaz prima est a mino ap
 pellata minue. Hinc reditur ad aliū filiū ebā
 q̄ vocabat̄ mesraim. et commemorant̄ q̄ genuit
 nō tanq̄ singuli hoies. sed nacōnes septē. Et
 de sexta. velut de sexto filio gens omemorāt̄
 exisse que appellat̄ philistim. vnde fiunt octo
 inde itez. ad chanaan reditur i quo filio ma
 ledic⁹ est cham: et quos genuit vnde ciz no
 minant̄. Deinde vsq; ad quos fines puenerit
 omemoratis quibusdā ciuitatib⁹ dicit̄ ac p̄ h̄
 filijs nepotibusq; oputatis de p̄genie cham
 triginta unus geniti referunt̄. Restat omemo
 rare filios sem maximi filij noe. ad eū quippe
 gradatiz generacōnū istaz puenit a minio
 exorta narracō. Sed vnde incipiūt omemo
 rari filij sez. habz quidā obscuritatis. quod
 expositiōe illustrādum est. q̄ et multū ad rē
 p̄tinet quā requirim⁹. Sic em̄ legiē. Et sem
 nat⁹ est etiā ip̄i patri omiuz filioz eber. fra
 tri iaphet maior. Ordo h̄boz ē. Et sez nat⁹
 ē eber et ip̄i id ē sem nat⁹ ē eber. qui sem p̄
 eit omiuz filioz. Sem ergo patri archā itel/
 lizi voluit oim qui de stirpe eius exorti sunt
 quos omemoratur⁹ est. siue sint filij siue nepo
 tes et p̄nepotes. et d̄m ceps itidē exorti. Nō
 sane istū eber genuit sem. sed ab illo quint⁹
 i p̄genitoz serie repit̄. sez quippe inter alios
 filios genuit arfaxat. arfaxat gēuit chamā.
 chamā genuit salam. sala genuit eber. Non
 itaq; frustra ip̄e p̄m⁹ noiāt⁹ ē in p̄genie ve
 niente de sem. et plat⁹ etiā filijs cū sit quint⁹
 nepos. nisi quia vez est q̄ tradit̄ ex illo he
 breos esse cognominatos tanq; hebreos. cū
 alia possit esse opinio vt ex abrahā tanq; ab
 rah: ei dicti esse videant̄. Sed n̄miz hoc ve
 rū ē q̄ ex eber hebrei appellati sunt. ac deim
 de d̄tracta vna littera hebrei. quā liguā so
 lus israhel popul⁹ potuit obtinere in quo dei
 ciuitas et in sanctis p̄grinata est. et in omi
 bus sacra m̄to adūbrata. Igitur filij sem pri
 us sex noiatur. deinde ex vno eoz nati sunt
 quatuor nepotes eius. Itēq; alter filioz sem
 genuit eius nepotē. atq; ex illo itidē p̄nepos
 nat⁹ est. atq; inde abnepos qui est eber. Ge
 nuit aut̄ eber duos filios. quoz vnū appella

uit phalech. quod interpretatur diuidens. De
 inde scriptura subiū gens. rōnemq; hui⁹ no
 mis reddēs. quia in dieb⁹ inquit eius diuisa
 est terra. Hoc aut̄ quid sit. postea apparebit
 Alius vero qui natus ē ab eber genuit duo/
 decim filios. ac p̄ hoc fiunt omēs p̄geniti de
 sem. xxvij. In suma igitur omēs p̄geniti de
 trib⁹ filijs noe id ē quidecim de iaphet. tri
 ginta unus de cham. viginti septē de sem. siūt
 septuaginta tres. Deinde sequitur scriptura
 dicēs. Hij filij sem in tribub⁹ suis. secundum li
 guas suas. in regionib⁹ suis et in gētib⁹ suis
 Itēq; de omib⁹. hec inquit tribul filioz noe
 secunduz generacōnes eoz et secundū gentes
 eoz. ab h̄is disperse sunt insule genciū sup
 terras post diluuiū. Vnde colligitur septua
 gintatres vel poci⁹ quod postea demonstrā
 bitur. septuaginta duas gētes tunc fuisse ho
 minū. Nā et pri⁹ cū fuissent cōmemorati filij
 iaphet. ita cōclusū ē. Ex h̄is segregate sūt
 insule genciū in terra sua. vnusquisq; secund
 linguā suā in tribub⁹ suis et in gētib⁹ suis.
 Jam vero in filijs cham quodā loco ap̄cius
 gētes omemorare sunt. sicut supius ostendi.
 Mesraim genuit eos qui dicitur ludim et
 eodem modo cetera vsq; ad septē gētes. Et
 enumeratis omib⁹ postea cōcludēs. Hij filij
 chā iquit in tribub⁹ suis secundū liguas suas
 in regiōib⁹ suis et in gētibus suis. Propte
 rea ergo multoz filij nō sunt cōmemorati:
 quia gentib⁹ alijs nascēdo accesserūt. ip̄i ac
 gētes facere nequiuērūt. Nā qua alia causa
 cū filij iaphet. octo enūeretur ex duob⁹ eoz
 tm̄ filij nati omemoratur. et cū filij cham qua
 tuor nominentur. ex trib⁹ tm̄ qui nati sunt ad
 iciūtur et cū filij sem nominentur sex duoz tm̄
 posteritas at̄textur. Nunq̄d ceteri sine filijs
 remaserūt. Absit hoc credēs sed gētes p̄pter
 quas omemorari digni essent nō vtiq; fece
 rūt. quia sicut nascēbatur alijs gētib⁹ adde
 bantur.

Capitulū q̄rtū.
 Vm ergo in suis liguis iste gentes
 fuisse iserūtur. redit tm̄ narratoz ad
 illud tempus q̄ vna lingua oim fuit
 et inde itaz exponit quid acciderit vt lingua
 rū diuersitas nasceretur. Et erat inquit om
 nis terra labiū vnuz et vox vna omib⁹. Et fa
 ctum ē cū mouerēt ip̄i ab oriente inuenerunt
 campū in terra sennaar et habitauerunt ibi
 Et dixit homo pximo suo. Venite faciamus
 lateres et coquam⁹ illos igni. Et facti sunt
 illis latēs in lapidē et bitumē erat illis lutū
 et dixerūt. Venite edificem⁹ nobismetip̄is
 ciuitatem et turrim cuius caput erit vsq; ad
 celū. et faciam⁹ nosetrū nomē anteq; disper
 gamur in faciē om̄is terre. Et descendit dñs

deus vidē ciuitatē et turrim quam edificauerunt filij hoīm. Et dixit dñs deus. Ecce gen⁹ vnum et labiū vnum omīuz et hoc meboa / uerūt facē et nunc nō deficiēt ex illis omnia que conati fuerint facē venite et descendēt et confundamus ibi linguā eoz. vt nō audiant vnusquisqz vocem pximi sui. Et dispfit eof dñs inde sup facie omīs terre. et cessauerunt edificātes ciuitatē et turrim. Propter hoc appellatū est nomē illi⁹ cōfusio. quia ibi cen fudit dñs labia omīs terre. et inde disperfit il los dñs deus sup facie omīs terre. **I**ta ciuitas que appellata est cōfusio. ipa est babilon cui⁹ mirabilem ostruētōnez etiā gētium cō mēdat historia. **H**abilō quippe interpretatur ofusio. **V**nde colligit giganthem illū nēroth fuisse illi⁹ cōditore. quod supi⁹ breuiter fuerat intimatū: vbi cū de illo scripserat loqrē ait. mīciū regni eius fuisse babilonē. id ē que ciuitatū ceteraz gereret principatū. vbi ē tanq̄ in metropoli habitaculū regni quāuis pfecta nō fuerit vsqz in tātūz modū q̄ntū superba cogitabat impietas. nam nimia disponebat altitudo que dicta est vsqz in celū. siue vnus turris ei⁹ quā p̄cipuā molebant inter alias siue omīuz turriū q̄ p̄ nūmez singularē ita significare sunt. vt dicit milies et intelligitur milia miliū. vt rana et locusta. **S**ic em̄ appellata est multitudo ranaz ac locustaz. in plagis quibus egipci p̄cussi sunt p̄ moysen. **Q**uid autē factura erat hūana et vana p̄sumptio cuiuslibet et quātūlibet in celū aduersus deū altitudinū mole se extollēt. quādo mōtes trāscenderet vnīuersos. quādo spaciū nebulosi aeris hui⁹ euadēt. **Q**uid deniqz noceret deo quāt acūqz vel spūalis vel cozpal elatio. **T**uraz verāqz in celū viā molit humilitas. sursum leuās coz ad dñm nō cōtra dñm sicut dicit⁹ est gīgas iste venator cōtra dñm. **Q**uod nō intelligētes nōnulli ambiguo greco falsi sunt. et nō interpretabāt⁹ dñz sed añ dñm. **E**nantion quippe et ante et cōtra signat. **H**oc em̄ verbū est in psalmo et plorem⁹ ante dñm qui fecit nos. **E**t hoc verbū est et i libro iob vbi scriptū est. in furorē erupisti cōtra dñz. **S**ic ergo intelligend⁹ ē gīgas iste venator cōtra dñz. **Q**uid autē hic significatur hoc noīe quod est venator nisi aialū terzige naz deceptor. opp̄ssor. extrādor. **E**rigebat ḡ cū suis p̄listurē cōtra dñm. qua est impia significata supbia. **M**erito autē malus punit affect⁹. etiā cui nō succedit effect⁹. **G**en⁹ vero ipm̄ pene quale fuit. **Q**uoniam em̄ dominatio impantis in lingua est. ibi est dānata supbia. vt nō intelligere iubēs hoīm. qui noluit intelligē vt obediret deo iubēti. **S**ic illa

spiracō dissoluta est. cū quisqz ab eo que nō itelligebat abcedēt nec se nisi cū quo loqz poterat aggregaret. et pliguas diuise sūt gentes. dispse qz p̄ terras sicut deo placuit. qui hoc modis oculis nobisqz incōprehensibilib⁹ fecit. **¶** Capitulū quētū.

Quod em̄ scriptū ē et descendit dñs videre ciuitatem et turē quā edificauerūt filij hoīm. hoc est nō filij dei. sed illa societas scdm̄ hominē viues quā terrenam dicim⁹ ciuitatē. **N**on loco mouet de⁹ qui semp̄ vbiqz est tot⁹. sed descendē dicit. cū aliquid facit in terra. quod p̄ter v̄sitatūz nature cursūz mirabiliter factū p̄senciā eius quodamō ostendit. **N**ec vidēdo discit ad tēpus qui nūquā potest aliquid ignorare. sed ad tēpus videre et cognoscere dicit. quod videri et cognosci facit. **N**ō ergo videbat illa ciuitas quō de⁹ videri fecit. q̄n̄ sibi q̄ displiceret ostendit. **Q**uāuis possit intelligi deus ad illā ciuitatēz descēdit. qz descēderūt angeli eius in quib⁹ habitabat. et quod adiunctū est et dixit domus deus. ecce gen⁹ vni. et labiū vnū oīm et cetera. ac deinde additū venite et descēdentes ofundam⁹ ibi linguam eoz. re capitulacio fit demōstrans quē admodūz factum sit qd̄ dictūz fuerat. descēdit dñs. **S**i em̄ iam descēderat. quid sibi vult venite et descēdentes ofundam⁹ ibi linguā eoz. qd̄ itelligit angelis dictū. nisi qz p̄ angelos descēdēbat. qui in angelis descēdētib⁹ erat. **E**t bene nō ait venite et descēdentes ofundite. s³ ofundam⁹ ibi linguā eoz. ostēdens ita se opari p̄ ministros suos. vt sint et ipi coopatores. **S**i sicut apostol⁹ dicit. **D**ei. n. sum⁹ cooparij.

¶ Capitulū. vj.

Poterat et illud quādo fact⁹ ē homo de angelis intelligi quod dictū est. faciam⁹ homiez qui nō dixit faciam. **S**ed quia sequit⁹ ad imaginē nr̄az nec phas ē credere ad imaginē angeloz homiez factū aut eandē esse imaginē angeloz et dei. recte illic intelligit⁹ p̄litas trinitatis. **Q**ue tñ trinitas quia vn⁹ est de⁹. etiā cū dixisset faciam⁹. et fecit inquit deus hominē ad imaginē dei: nō dixit fecerūt dij. ā ad imaginēz deoz. **P**oterat et hic eadē intelligi trinitas. tanq̄ pater dixerit ad filiū et spiritūz sanctūz. venite et descēdentes confundamus ibi linguā eoz. si aliquid esset quod angelos phibēt intelligi. quibus potēz ouenit veniē ad deū mētib⁹ sanctis h̄ ē cogitacōnibus pijs quibus ab eis consultitur. incōmutabilis veritas tāqz lex eterna i illa eoz curia supna. **N**eqz em̄ sibi ipi sunt veritas: sed creatricis p̄cipēs veritatis. ad illā mouent tanqz ad fōtez vite

vt qd nō hnt ex seipis capiāt ex ipa: et ideo
 eoz stablis est iste motus. quo veniūt. qz nō
 recedūt. Nec sic loquit angelis de9 quō nos
 inuicem nobis. vñ deo vel angelis. vel ipi an
 geli nobis. siue p illos de9 nobis. sed ineffa/
 bili suo mō. **N**obis at hoc iudicat nōstro mō
 Dei quippe sublimior ante suū factū locucio
 ipi9 sui facti est immutabilis racio que nō ha
 bet sonū strepētē atqz trāscuntes. sed vini
 sempiternē manētē. 7 tpahter opantē. **H**ac
 loquitur angelis dei sanctis. nobis aut lon
 ge aliter positis. **Q**uādo at etiā nos aliquid
 equalis locucōnis intermis aurib9 capimus
 angelis p̄inquam9. **N**ō itaqz michi assidue
 reddēdā ē racio in hoc ope de locucōnib9 dei
Aut em̄ veritas mē mutabilis p se ipam lo
 quit in effabiliter rōnalis creature mētibus
 aut p mutabilē creaturā loquit siue spiritual
 libus imaginib9 nōstro spiritui siue corpali
 bus vocibus corpis sensui. **I**llud sane qd di
 ctus est. et nūc nō desiciēt ex illis om̄ia q̄ co
 nati fuerint facere. nō dicitur est cōfirmando
 sed tanq̄ interrogādo. sicut solet a cōminā
 tibus dici quēadmodū ait quidā. **N**ō arma
 expēdiēt. totaqz ex vrbe sequēt: **S**ic ergo
 accipiēdū ē tanq̄ dixerit. **N**ōne om̄ia desi
 ciēt ex illis. que cōati fuerint facē. **S**ed si ita
 dicat. nō expm̄it dminātem. **V**ez ppter tar
 diusculos adicim9 p̄iculā id est ne. vt dice
 remus nōne. qm̄ vocē p̄nūciātis nō possum9
 scribere. **E**x illis igit̄ trib9 homib9 filijs noe
 lxx. tres. vel poci9 vt rō declaratur a est. sep
 tuagintaduē gētes totidēqz lingue p terras
 esse cepētūt. que crescēdo. et insulas imple
 uerūt. **A**uctus est aut̄ numer9 gēciū. multo
 ampli9 qz linguaz. **N**am et in africa barba
 ras gētes in vna lingua plurimas nouimus. 7
 hoies quidē multiplicato genere hūano ad
 insulas inhabitādas nauigio trāfire potuisse.
 quis ambigat.

Ca. viij

Sed questio est de om̄i genere bestia
 rum que sub cura homiuz nō sunt. ne
 qz sicut rane nascunt̄ ex terra. sed so
 la om̄ixtōe maris et femie p̄paganē sicut lu
 pi atqz h̄mōi cetera toti post diluuiū quo ea
 que in archa nō erāt cūcta deleta sunt. etiam
 insulas esse potuerint. si repata nō sunt n̄ ex
 hys quoz genera in vtroqz sexu archa serua
 uit. **P**ossunt quidē credi ad insulas natando
 trāsisse. sed primas. **S**ūt aut̄ quedā tā longe
 posita cōtinētib9 terris. vt ad eas nulla vi
 deatur natate potuisse bestiaz. **Q**uod si ho
 mies eas captas secū adduxerūt. et eo modo
 vbi habitabāt genera eaz instituerūt venā
 di studio fieri potuisse incredibile nō est qm̄
 uis iussu dei siue pmissu etiā ope angeloz ne

gādum nō sit potuisse transferri. **S**i vero e
 terra exerte sunt secūdm̄ originē primā. qm̄
 dixit deus. pducatur terra aiām viuam. multo
 clarius apparet nō tam repandoz aiāliū cau
 sa qz figurāda variāz genciū ppter eccle
 sie sacramētum in archa fuisse om̄ia genera
 si insulis quo trāfire nō possunt multa aiālia
 terra pduxit.

Ca. viij

Querit etiā vtz ex filijs noe vel poci9
 ex illo vno homie vnde etiā ipi exti
 terūt. p̄pagata esse credēdum sit q̄
 dam mōstruosa homiuz genera que genciuz
 narrat historia. sicut phibent quidā vnū ha
 bere oculū in frōte mediā. quibusdā piātas
 verfas esse post crura. quibusdā vtriusqz sex9
 esse naturā. et dextrā mammā virilē sinistrā
 muliebrē. vicibusqz inter se coeūdo 7 gignē
 et parere. alijs orānō esse. eosqz p nare tan
 tūmō alitu viuere. alios statura esse cubitā
 les quos pigmeos a cubitu greci vocāt alibi
 quicūnes cōcipe femias. et octauū vite an
 nū n̄ excedere. **I**te ferunt esse gētem vbi sin
 gula crura in pedib9 habēt. nec poplitē fle
 dūt et sunt mirabilis celeritatis. **Q**uosdā cio
 podas vocāt. qz p estū in terra iacētes resu
 pini. vmbra se pedū p̄regāt. quosdā sine cer
 uice oculos habētes in humeris. et cetera ho
 minū vel quasi hoim̄ genera que i maritima
 plathea carthaginis in suo picta sunt. ex li
 bris de prompta velut curiosioris historie.
Quid dicā de cinocephalis. quoz canina ca
 pita. atqz ipelatrāt. magis bestias quā ho
 mies cōfiteēt. **S**ed om̄ia genera hoiz q̄ dicun
 tur esse. non necesse est credere. **V**ez quisqz
 vspiā nascit̄ homo id est animal rōnale mor
 tale. quālibz nostris inuistatā sensib9 gerat
 corpis formā seu colozes siue motū siue sonū
 siue quālibet vim. quālibet pte. quālibet q̄li
 tate nature. ex illo vno p̄thoplasto originē
 ducere nullus s̄deliū dubitauerit. **A**pparet
 tū quid in plurib9 natura obtinuerit. 7 quid
 sit ipa raritate mirabile. **Q**ualis aut̄ rō red
 dicitur de mōstruosis homiuz partib9 talis de
 mōstruosis quibusdā gētib9 reddi p̄t. **D**e9
 em̄ creator est om̄iuz qui vbi et qm̄ creati qd
 oporteat. vel oportuerit ip̄e nouit. sciēs vni
 uersitatis pulchritudinē quaz p̄tū vel simi
 litudinē vel diuersitatē d̄textat. **S**ed q̄ totū
 inspicere non potest. tanqz d̄formitate par
 tis offendit. qm̄ cui congruat vel quo refe
 ratur ignorat. **P**lurib9 quā quinis digitis i
 manib9 et pedibus nasci homies nouimus 7
 hec leuior est qz nulla distācia. **S**ed tū abfit
 vt quis ita desipiat vt estimet in numero hu
 manoz digitoz errasse creatorem. quamuis
 nesciēs cur h̄ fecerit ita. **E**t si maier diuinitas

oria. scit ille quid egerit. cuius opaiuste ne
 mo reprehendit. Apud hipone diaritū alibi za
 artū est homo quasi lunatas habēs plantaf
 et in eis binos tñmodo digitos similes 7 ma
 nus. Si aliqua gens talis esset illi curiose at
 q3 mirabili adderet histozie. Nū igit istum
 ppter hec negabim9 ex illo vno qui pm9 cre
 atus est esse ppagatū. Androgeni quos etiā
 hermofroditos nūcupāt q3us admodū rari
 sint difficile est tñ vt epib9 desint in quib9 sic
 vterq3 sex9 appareat. vt ex quo poci9 debeāt
 accipe nomē incertū sit. a melioze tñ hoc est
 a masculino vt appellarent loquēdi cōsuetu
 do pualuit. Nā ne mo vnquā androgenas. ā
 hermofroditas nūcupauit. Ante annos ali
 quot nostra certe memoria in oriēte duplex
 homo natus est supiorib9 mēbris. inferiori
 bus simplex. Nā duo erāt capita. duo pedo
 ra. quatuor man9. venter aut vnus. et pdes
 duo sicut vni hoī. et tam diu vixit. vt multos
 ad eū videndū fama otraheret. Quis at om
 nes omemorare possit hūanos fetus lōge dis
 similes hijs. ex qb9 eos natos esse certissimus
 est. Sicut ergo hec ex illo vno negari nō pos
 sunt origine ducere. ita q̄cūq3 gētes in diū
 sitatibus corpoz ab vfitato nature cursu q̄
 plures et ppe omēs tenent. velut ex orbitasse
 tradunt. si diffiniōz illa includunt vt rō na
 lia aialia sint atq3 mortalia ab eodē ipō vno
 pmo patre omniuz stirpē trahē ostendē si tñ
 vera sunt que de illaz nacionū varietate. et
 tanta inter se atq3 nobiscuz diuersitate tra
 dunt. Nā et simias et circopepicos et spigal
 si nescirem9 nō hoies eē s3 bestias possent illi
 historici de sua curiositate gloriātes. velut
 gētes aliquas homiuz nobis impunita vani
 tate mētri. Sed si homies sunt de quib9 illa
 mira cōscripta sunt. quid si ppterea deus vo
 luit etiā nōnullas gētes ita creare. ne in hijs
 mōstris que apud nos oportet ex homib9 na
 sci. eius sapienciā quanaturā fingit hūanas.
 velut artē cuiuspiaz min9 pfecti opificis pu
 tarem9 errasse. Nō itaq3 videri ita absurdū
 debet. vt quēadmodum in singulis quibusq3
 gētib9. quedā mōstra sunt homiuz ita i vni
 uerso genere hūano. quedā mōstra sint gen
 ciū. Quapropter vt istā questioem petetēt
 cauteq3 ocludā. aut illa que talia d quibusdā
 gētib9 scripta sunt. omnino nulla sunt. aut si
 sunt. homies nō sunt. aut ex adā sunt si homi
 nes sunt.

Ca. nonū.

Quod vero 7 antipodas esse fabulā
 id ē homies a otraria pte terre vbi
 sol oriz qñ occidit nobis aduersa pe
 dibus nostris calcare vestigia nulla racione
 credēdū est neq3 hoc vlla historica cognico

ne didicisse se affirmāt. sed qñ rōcinādo die
 ctāt. eo q3 intra onexa celi terra suspensa sit.
 eundēq3 locū mūdus habeat. et infimū et me
 diū. et ex hoc opināt alterā terre pte que in
 fra est habitacōne hoīm carere nō posse. nec
 attēdunt etiā si figura oglobata et rotunda
 mūdus esse credat. siue aliqua rōne mōstret
 nō tñ esse ose quēs. vt etiā ex illa pte ab aq3
 cōgerie nuda sit terra. Demd etiā si nuda sit
 nec hoc statim necesse ē vt hoies habeat qm
 nullo mō scēptura ista mētri. q̄ naratis pteri
 tis facit fid. eo q3 eius pdicta oplenē. nimisq3
 absurdū est vt dicat aliquos homies ex hac
 in illam pte3 oceani immēsitare traiecta na
 uigare ac puenire potuisse. vt et illic ex vno
 illo pmo homie gen9 instruerēt hūanū. Quā
 ppter inter illos tūc hoīm ppos qui p sep
 tuagita duas gentes. 7 tortidē linguas col
 ligunt fuisse diuisi. queram9 si possum9 inue
 nire illam in terris pegrinātem ciuitate3 dei
 que vsq3 ad diluuiū archāq3 pducta est. at
 q3 in filijs noe p eoz bñdictiones pseuerasse
 mōstrat. maxime in maximo qui appellatus ē
 sem. qñ quidē iaphet ita bñdicit9 ē vt in eius
 fratris sui domibus habitaret.

Capitulū decimū.

Tenēda ē ergo series generacōnū ab
 ipō sem. vt ipa ostēdat post diluuiū
 ciuitate dei. sicut eam series genera
 cionū ab illo qui ē appellat9 seth ostendebat
 ante diluuiū. Propter hoc igitur scriptura
 diuina cū terrēnā ciuitatē in babilōe. h est i
 ofusiōe mōstrasset. et ad patriarchā sem re
 capitulādo reuertitur. et orditur inde gene
 racōnes vsq3 ad abrahā. omemorato et nu
 mero annoz quāto quisq3 ab hanc seriē pti
 nentē filiū gēuisset quātoq3 vixisset. Vbi cer
 te agnosceduz est quod ante pmiserā vt ap
 pareat quare sit dictū d filijs eber nomē vni
 us phalech. q3 in diebus ei9 diuisa est terra.
 Quid em̄ aliud intelligēdum ē terrā esse diuisā
 nisi diuersitatem linguaz. Ommissi igit
 ceteris filijs sem. ad hāc rez nō pinentibus
 illi onēdūtur in ordine generacōnū p q3 pos
 sit ad abrahā pueniri. sicut illi onēdābātur
 ante diluuiū p quos pueniretur ad noe. gñā
 cidib9 que ppagate sunt ex illo adā filio q̄ ē
 appellat9 seth. Sic ergo icipit generacionū
 ista otertio et hec generaciones sem. Sem fi
 lius noe centū erat ānoz cū genuit arfaxat
 secūdo anno post diluuiū. Et vixit sem post
 q̄ gēuit arfaxat quingentos ānos. et genuit
 filios et filias. et mortu9 ē. Sic exequitur ce
 teros dicēs. quoto quisq3 āno vite sue filius
 genuerit ad istū generacionū ordinē ptenē
 tē q̄ ptebit ad abrahā. et q̄ ānos postmōd

vixerit. intimas eum filios filiasque genuisse. ut intelligamus unde potuerunt populi accrescere. ne in paucis qui memorantur hominibus eorum pati pueriliter hesitemus. unde tanta spacia terrarum atque regnorum repleri potuerunt de genere sem maxime propter asserioz regnum: unde minus ille orientium dominorum usque quaque populorum ingenti prosperitate regnavit et latissimum ac subditissimum regnum quod diuturno tempore duceret suis posteris pro pagavit. Sed nos ne diutius quod opus est immoremur. non quot annos unusquisque in ista generationis serie vixerit sed quoto anno vite sue genuerit filium. hoc ordine memorando tantummodo ponimus ut et numerum annorum a transfactu diluuii usque ad abraham colligamus. et propter illam in quibus nos cogit necessitas immorari. breuiter aliam cursum tangamus. Secundo igitur anno post diluuium sem genuit arfaxat. Arfaxat autem cum esset centum triginta quatuor genuit caman. cuius esset centum triginta. genuit sala. Porro etiam ipse sala totidie annorum erat quoniam genuit eber. Tertium vero et triginta et quatuor agebat annos eber. cui genuit phalech. in cuius diebus diuisa est terra. Ipse autem phalech vixit centum triginta annos et genuit ragau. Et ragau. cxxxii. et genuit saruch. Et saruch centum triginta et genuit nachor. Et nachor. lxxix. et genuit thara. Thara autem septuaginta. et genuit abraham. que postea deus mutato vocabulo vocauit abraham. fuit itaque anni a diluuii usque ad abraham mille septuaginta et duo secundum vulgata editionem. hoc est interpretum. lxx. In hebreis autem codicibus longe pauciores annos prohibent inueniri: de quibus rationem. a nulla autem difficilissima reddunt. Cum ergo querimus in illis septuaginta duabus gentibus civitatem dei. nam possumus affirmare illo tempore quo erat eis labium unum id est loquela una. tunc iam genus humanum alienatum fuisse a cultu veri dei. ita ut in solis istis generationibus pietas vera remaneret. que descendunt de semine semper arfaxat et tendunt ad abraham sed ab illa superbia edificande turris usque in celum qua impia significat elacio apparuit civitas. hoc est societas impiorum. Vt itaque ante non fuerit. an latuerit. an potius vtraque promiserit pia scilicet in duobus filiis noe qui benedicti sunt eorumque posteris. impia vero in eo qui maledictus est atque in eius progenie ubi etiam exortus est gigas venator contra deum non est diuinitas facilis. Fortasse enim quod profecto credibilis est. et in filiis duorum illorum iam tunc antequam babilonia cepisset instiui. fuerunt corruptores dei et in filiis chaneulatores dei vtriusque enim hominum generum tertis nunc quod defuisse credendum est. Siquidem et quoniam dictum

est omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt non est qui faciat bonum non est usque ad unum. in vtroque psalmo ubi hec verba sunt. et hoc legitur: Nonne agnosceret omnes qui operantur iniquitatem. qui deuorant plebem meam in cibo panis. Erat ergo tunc populus dei. Vnde illud quod dictum est. non est qui faciat bonum. non est usque ad unum de filiis hominum dictum est. non de filiis dei. Nam promissus est. Deus de celo prospexit super filios hominum. ut videret si est intelligens aut reuerens deum. Ac deinde illa subiuncta que omnes filios hominum id est ad civitatem que viuit secundum homines non secundum deum reprobos esse demonstrat.

Ca. xj.
Quam obrem sicut lingua una cum esset omnino non ideo filij pestilencie defuerunt naz et ante diluuium una erat lingua et tamen omnes propter unam noe iusti domum deleri diluuii meruerunt. ita quoniam merito elacionis pietatis gentes linguarum diuersitate punite atque diuise sunt. et ciuitas impiorum confusio non men accepit hoc est appellata est babilonia non defuit domus eber ubi ea que antea fuit omnino lingua remaneret. Vnde sicut super memorauimus cepissent enumerari filij sem. qui singuli gentes singulas preterant. primus est comen datus eber cum sit abnepos ipsius hoc est ab illo quitus inueniatur exortus. Quia ergo in eius familia remansit hec lingua diuisis palias linguas ceteris gentibus. que lingua priorum humano generi non immerito creditur fuisse communis. ideo deinceps hebraea est nuncupata. Tunc enim operum erat ea distinguere ab alijs linguis nomine proprio sicut alie quoque vocate sunt nominibus proprijs. Nam autem erat una nichil aliud quam humana lingua. humana locutio vocabatur qua sola vniuersum generum humanum loquebatur. Dixit aliquis. Si in diebus phalech filij eber diuisa est terra per linguas id est homines qui tunc erant in terra. ex eius nomine potius debuit appellari lingua illa que fuit omnibus ante communis. Sed intelligendum est ipsum eber propterea tale nomen imposuisse filio suo ut vocaretur phalech quod interpretatur diuisio. quia tunc ei natus est. quoniam per linguas terra diuisa est. id est in potestate. ut hoc sit quod dictum est. in diebus eius diuisa est terra. Nam nisi adhuc eber viueret quoniam linguarum facta est multitudo: non ex eius nomine acciperet lingua. que apud illum potuit permanere. Et ideo credenda est ipsa fuisse prima illa communis. quam de pena venit illa multiplicatio mutatioque linguarum. Et utique propter hanc penam esse debuit populus dei. Nec frustra lingua hec est quam tenuit abraham. nec in omnes filios suos transmittere potuit. sed in eos tantum quod pagati per iacob. et insigniti atque emineci in dei

p̄m coalescētes dei testamēta et stirpē xp̄i
 habere potuerūt. **N**ec eber ip̄e eādē linguā
 in vniuersam p̄geniē suā refudit. sed in eam
 t̄m cuius generatōnes p̄ducūt ad abrahā
Quap̄ropter et si nō eundēter exp̄ssus est suis
 se aliquod p̄m gen̄ hoīm q̄n ab impijs ba
 bilonia cōdebatur. nō ad hoc valuit hec ob
 scuritas vt q̄rentis fraudaret. sed potius vt
 exerceretur in eō. **C**ū em̄ legitur vnā suis
 se linguā p̄mit̄ oīm et ante om̄es filios sem
 omendatur eber. quāuis ex illo quīnt̄ oriaē
 et hebraea vocat̄ lingua. quā patri archaz̄ et
 p̄betaz̄ nō solū in sermonib̄ suis. vtz etiā
 in litteris sacris custodiuit auctoritas. p̄se /
 cto cuz queritur in diuisione linguarum vbi
 lingua illa remanere potuerit. q̄ fuit ante cō
 munit̄. q̄ sine vlla dubitaciōe vbi remāsit. nō
 ibi fuit illa pena que facta est mutaciōe ling
 uaz̄. quid aliud occurrit nisi q̄ in hui⁹ gēte
 remāserit a cuius noīe nomē accepit. et hoc
 iusticie gentis huius nō p̄uū apparuisse vesti
 gium. q̄ cū alie gentes p̄cederet mutatio
 ne linguaz̄. ad istā nō puenit tale supplicium
Sed adhuc illud mouet quō potuerūt singu
 las gētes facere eber et filius ei⁹ phalech. si
 vna lingua p̄māsit ambob̄. **E**t certe vna est
 ebraea gens ex eber p̄pagata vsq̄ ad abra
 haz̄. et p̄ eū dēinceps donec magn⁹ fieret po
 pulus israel. **Q**uō igit̄ om̄s filij q̄ om̄orati
 sunt triū filioz̄ noe fecerūt singulas gentes
 si eber et phalech singulas nō fecerūt. **N**imi
 ruz illud est p̄babil⁹. q̄ gigas ille nemroth
 fecerit et ip̄e gentē suā sed p̄pter excellentiā
 dīcaōnis et corpis leo. sū eminēci⁹ noīat⁹ ē
 vt maneat numer⁹ septuaginta duaz̄. gēciū
 atq̄ linguaz̄. **P**halech aut̄ p̄pterea omemo
 ratus ē. nō q̄ gentem fecerit. nā eadē ip̄a est
 gens hebraea eadēq̄ lingua. s̄ p̄pter tempus
 infigne qd̄ in diebus eius terra diuisa ē. **N**ec
 mouere nos debz̄ quomō potuerit gigas nē
 roth ad illud t̄p⁹ etatis occur̄e quo babilō
 odita ē et ofusio facta linguaz̄. atq̄ ex hac
 diuisio gēciū. **N**ō em̄ quia heber sext⁹ est a
 noe ille aut̄ quart⁹. ideo nō potuerūt ad idē
 t̄pus cōuenire viuēdo. hoc em̄ contigit cum
 plus viuerēt vbi paucioēs sunt generaciōes
 minus vbi plures. ā seri⁹ nati essent vbi pau
 ciores. maturi⁹ vbi plures. **S**ane intelligē
 dum ē q̄n terra diuisa est. nō solū iā natos ce
 teros filios filioz̄ noe. qui om̄emorātur p̄es
 gēciū. sed etiā eius etatis fuisse. vt nūerosas
 familias haberēt que digne fuissent noibus
 gēciū. **V**nde nequaq̄ putandū q̄ eo fuerit
 ordīne geniti qui om̄emorati legunt̄. **A**lio q̄n
 duodeci filij iectan qui erat alius filij ali⁹ he
 ber frater phalech quō potuerūt iam gētes

facē. si post phalech fratrē suū iectan status
 est. sicut post eū om̄emoratus est q̄n quid tem
 pore quo natus est phalech diuisa est terra.
Dom̄de intelligēduz̄ est p̄riorē quidē pha
 lech noīatum. sed lōge post frat̄rē suū iectaz̄
 fuisse natum cuius. iectā. xij. filij tam grādes
 iam familias haberēt vt i linguas p̄rias di
 uidi possent. **S**ic em̄ potuit p̄rior om̄orari q̄
 erat etate post̄rior. quē ad modū p̄rior om̄e
 morati sunt ex trib⁹ filijs noe p̄terati filij ia
 phet qui erat minimus eoz̄. deinde filij eha⁹ q̄
 erat medius. postremo filij sem qui erat pri
 mus et maximus. **I**llaz̄ autem vocabula gē
 cium partim remāserūt. ita vt hodie appare
 at. **V**nde fuerint deriuata. sicut ex assur affi
 r̄. et ex heber hebrei. partiz̄ t̄pis vetustate
 mutata sūt. ita vt vix hoies doctissimi anti
 quissimas historias p̄scrutātes. nec oīm s̄ a
 liquoz̄ ex istis origīes gēciū potuerit repire
Nā q̄ ex filio eham q̄ vocabat̄ mesraiz̄ egip
 cij p̄hibent̄ exorti nulla hic resonat origo vo
 cabuli. sicut nec ethiopū qui dicunt̄ ad euz̄ fi
 liū chā p̄inere qui chus appellatus est. **E**t si
 om̄ia considerent̄. plura mutata q̄ manēcia no
 mina apparent. **Capitulum duodecim⁹.**

Nunc iam videam⁹ p̄cursum ciuita
 tis dei etiā ab illo articulo t̄pis qui
 factus ē in patre abrahā. vnde inci
 pit esse noticia ei⁹ euidentior. et vbi clariora
 legunt̄ p̄missa diuina que nūc in xp̄o vidim⁹
 impleri. **S**icut ergo scriptura sancta iudicā
 te didicim⁹. in regiōe caldeoꝝ nat⁹ ē abra
 haz̄. q̄ terra ad regnū assiriū p̄inebat. **A**p̄
 caldeos aut̄ iam etiā tūc sup̄sticiōnes impie
 pualebāt quē ad modū p̄ ceteras gētes. **V**na
 igit̄ thare dom⁹ erat de qua nat⁹ est abra
 hā in qua vni⁹ veri dei cult⁹ et q̄ntū credibi
 le est in qua iā sola etiā hebraea lingua remā
 sit. q̄zuis et ip̄e sicut iā manifestior dei p̄lis in
 egip̄co. ita in mesopotamia seruissē dijs alie
 nis ihesu nauē narrāte referat̄. ceteris ex p̄
 genie illi⁹ heber in linguas paulatim alias.
 et in natiōes alias defluētib⁹. **P**ro inde sicut
 p̄ aquaz̄ diluuiū vna dom⁹ noe r̄māserat ad
 repandū genus hūanū. sic in diluuiō mlt̄az̄
 sup̄sticiōnū p̄ vniuersuz̄ mūdum vna reman
 serat dom⁹ thare. in qua custodia ē planta
 cio ciuitatis dei. **D**eniq̄ sicut illic enumera
 tis sup̄ gn̄ acōnib⁹ ab adaz̄ vsq̄ ad noe simul
 cū ānoz̄ nūeris. et exposita diluuij cā p̄ri⁹ q̄z
 deus incīpet de archa fabricāda loq̄ ad noe
 dīcī. hee aut̄ gn̄ acōnes noe. ita et hic enume
 ratis generaciōnib⁹ ab illo qui est appellatus
 sem filio noe vsq̄ ad abrahā. deinde insignif
 articulo similiter ponit̄ vt dicat̄ hee sunt ge
 neraciōnes thae. **T**ara gēuit abrahā et nachor

et aran et aran genuit loth. Et mortuus est aran coram thara patre suo in terra in qua natus est in regione chaldeorum. Et sumptus est abraham et nachor sibi uxores. nomen mulieris abraham sara. et nomen mulieris nachor melcha filia aran. Iste aran pater melche fuit. et pater iesca. Huc iesca creditur ipse esse etiam sara uxor abrahe.

Ca. xiiij.
Demum narratur quemadmodum thara cum suis regionem reliquit chaldeorum et uenerit in mesopotamiam et habitauerit in charra. Taceat autem de uno eius filio. qui uocabatur nachor tanquam eum non duxerit secum. Nam ita narratur. Et superest thara abraham filium suum et loth filium aran filium filij sui. et sara uxor suam. uxores abraham filij sui. et duxit illos de regione chaldeorum in terram chanaan. et uenit in charra et habitauit ibi. Nusquam ibi nominatur et uxor eius melcha. Sed inuenimus postea cum seruum suum mitteret abraham ad accipiendum uxorem filio suo isaac. ita scriptum est. Et accepit puer decem camelos et chamelis domini sui. et de omnibus bonis domini sui secum. et exurgens profectus est in mesopotamiam in ciuitatem nachor. Iste et alij sacre huius historie testimonij ostendunt et nachor fratrem abrahe exisse de regione chaldeorum. sed eius constituisse in mesopotamia ubi cum fratre suo habitauerat abraham. Cum ergo scriptura eum non commemorauit. quoniam ex genere chaldeorum cum suis profectus est thara et habitauit in mesopotamia ubi non solum abraham filius eius. uerum et sara uxor eius. et loth nepos eius commemorantur quod eos duxerit secum. Cur putamus nisi forte quod a paterna et fraterna pietate descuerat. et superstitiosi adhaerent chaldeorum. et postea inde. siue periredo. siue persecucione passus quo suspectus habetur. et ipse emigravit. In libro enim qui inscribitur iudith. cum querebat holofernes hostis israelitarum que nam illa gens esset. uerum aduersus eum belladum fuisset. sic ei respondit achior dux amonitarum. Audiat dominus noster uerbum de ore pueri sui. et referat tibi ueritatem de populo qui habitat iuxta montana hec. et non existit medicum de ore serui sui. Hec enim progenies israel est chaldeorum et antea habitauerunt mesopotamiam. quia noluerunt sequi deos patrum suorum. qui iuerunt in terra chaldeorum gloriose. sed declinauerunt de uia parentum suorum et adorauerunt deum celi quem cognouerunt. et piecerunt eos a facie deorum suorum. et fugerunt in mesopotamiam. et habitauerunt ibi dies multos. Dixitque illis de eorum ut exirent de habitacione sua. et irent in terram chanaan. et habitarent illic. et cetera que narrat achior amonites. Unde manifestum est domum thare persecucione passum fuisse a caldeis per uera pietatem. quam uxor

verus ab eis colebat deus. **Ca. xiiij.**

Defuncto autem thara in mesopotamia ubi uixisse prohibetur ducetose et quinquaginta annos. iam incipiunt indicari facte ad abraham promissiones dei. quia scriptum est. Et fuerunt dies thara in charra quinquaginta et ducetis annis. et mortuus est thara in charra. Non sic accipiendum est. quasi omnes hos dies ibi egerit. sed quia omnes dies uite sue qui fuerat anni ducetis quinquaginta ibi compleuerit. alioquin ne sciret quot annos uixerit thara. quoniam non legitur quoto anno uite sue in charra uenerit. et absurdum est existimare in ista serie generationis ubi diligenter commemoratur quot annos quisque uixerit huiusmodi numerum annorum uite non commemoratur esse memorie. Quod enim quondam quos eadem scriptura commemorat taceatur annis sunt in hoc ordine. in quatuordecim diebus de celsitudine gignencium et genitorum successione ortitur. Iste autem ordo qui dirigitur ab adam usque ad noe et inde usque ad abraham. sine numero annorum uite sue neminem retinet.

Ca. xv.
Quod uero commemorata morte thare patris abraham deinde legitur et dixit dominus ad abraham. exi de terra tua. et de uocatione tua. et de domo patris tui. et cetera. non quod sequitur in huiusmodi libro. sed et in reze gestarum tempore estimandum est. Erit quippe si ita est insolubilis quod. Quod enim uerba dei. que ad abraham facta sunt. scriptura sic loquitur. Et exiit abraham quemadmodum locutus est illi dominus. et abiit cum eoloth. Abraham autem erat quinquaginta et sex annorum. cum exiit ex charra. Quod potest uerum esse. si per mortem patris sui exiit de charra. Cum enim esset thara sex annorum sic supra intimatur est genuit abraham. cui numero additis. sex. quinquaginta annis que agebat abraham quinquagessimus deus de charra. sunt anni ceterum quadraginta quinquaginta. Tot igitur annorum erat thara. quinquaginta exiit abraham de illa mesopotamie ciuitate. Agebat enim annus etatis sue septuagesimum quatuordecim. ac per se per eius quod eum septuagesimo anno suo genuit agebat ut dictum est ceterum quadraginta septimus et quatuordecim. Non ergo idem per mortem patris idem est per ducetose quinquaginta annos quibus per eius uixit et legitur est. annus de illo loco profectus eius. quoniam ipse septuagesimus quatuordecim erat perculdubio per eius quod eum septuagesimo suo anno genuerat ceterum simul quadraginta septimus quatuordecim fuisse colligitur. Ac per se intelligendum est more suo scriptura reddisse ad tempus quod iam narrat. ac illa transferat. sicut superius cum filios filiorum noe commemorasset. dixit illos fuisse in linguis et gentibus suis. et tunc postea quasi huiusmodi in ordine temporis sequeretur. et erat in quatuordecim ois terra labium unum. et uox una omnibus. Quod ergo sedes suas gentes et secundum suas linguas erant. si una erat oibus nisi quod ad illud quod iam transferat

recapitulatio est reuerſa narracio. Si ergo
 et hic cum dictum eſſet. 7 fuerunt dies thare
 i charra qñq; 7 ducēti āni 7 mortu⁹ ē thara
 in charra. deinde ſcriptura redeūdo ad id qđ
 ideo p̄termiſerat vt p̄p̄d charra id qđ ichda
 tū fūat op̄lereſ. et dixit in q̄t dñs ad abrahā.
 exi d̄ terra tua 7 cetera. Poſtq; d̄i verba ſub
 iūgiſ. Et exi abrahā. que ad mod̄ locut⁹ eſt
 ei dñs et abijt cū eo loth. Abrahā autē erat
 quiq; et ſeptuagita ānoꝝ cū exijt de charra
 Tūc itaq; factū ē qñ p̄ ei⁹ cēteſimū et q̄dra
 geſimū 7 qñtū ānū agebat et atit. Tūc em̄ ſu
 it h⁹ ſeptuageſimus quint⁹. Soluta ē at̄ qđ
 iſta. 7 aliter vt ſeptuagita quiq; āni abrahē
 qñ egreſſ⁹ ē d̄ charra ex illo op̄tarēt. ex quo
 de igne caldeoꝝ liberat⁹. nō ex q̄ nat⁹ ē. tā
 q̄ tūc poei⁹ nat⁹ hñd⁹ ſit. S; beat⁹ ſtepha
 n⁹ in actib⁹ ap̄toꝝ cū iſta narraēt. de⁹ in q̄t
 glorie apparuit abrahē patri n̄o cū eēt i me
 ſopotamia p̄ quā hitaret i charra. 7 ait ad
 illū. Exi de terra tua et de ognacōne tua. et d̄
 domo p̄tis tui. et veni i terrā quā tibi demon
 ſtraero. Scđm h̄ ſyba ſtephani n̄ p̄ morteꝝ
 p̄tis ei⁹ locut⁹ ē de⁹ abrahē q̄ vtiq; i charra
 mortu⁹ ē. vbi cū illo t̄ipe fili⁹ hitauit. ſ; pri
 uſq; hitaret i eadē ciuitate iā tñ cū eſſet i me
 ſopotamia. Iā ergo exiē at a caldeis. Quod
 itaq; adiūgit ſtephan⁹. tūc abrahā egreſſ⁹
 ē d̄ terra caldeoꝝ 7 hitauit i charra. n̄ qđ ſit
 factū poſtea q̄s locut⁹ eſt illi de⁹. neq; em̄ p̄
 illa dei ſyba egreſſ⁹ ē de terra caldeoꝝ cum
 dicat ei locutū deū. cū eſſ; i meſopotamia. ſ; ad
 totū illud t̄p̄ p̄inet qđ ait tūc. id ē ex q̄
 egreſſ⁹ ē a caldeis 7 hitauit i charra. Item
 qđ ſequit̄. 7 deind̄ poſtq; mortu⁹ ē pater ei⁹
 collocauit illū i terra hac i q̄ vos nūc hitatis
 7 p̄tes v̄ri. nō ait poſtq; mortu⁹ ē pater eius
 exijt de charra. ſ; inde hic eū collocauit poſt
 q; mortu⁹ ē pater ei⁹. Ante illigēdū ē igit̄ lo
 cutū deū fuiſſe ad abrahā cū eēt i meſopota
 mia p̄ q; hitaret i charra. ſ; eū i charra pue
 niſſe cū patre retēto ap̄d ſe p̄cepto dei. 7 inde
 exiſſe ſeptuageſimo 7 quinto ſuo p̄tis at̄ ſui cē
 teſimo q̄drageſimo 7 quinto āno. Collacōne
 vero ei⁹ i terra chanaā n̄ p̄fectōne d̄ charra
 p̄ mortē patris ei⁹ factā eſſe dicit. qz iā mor
 tuus erat pater eius qñ em̄it terrā cuius ibi
 iā ſue rei cepit eſſe poſſeſſor. Ad autē iā i meſo
 potāia oſtituto hoc ē iā egreſſo d̄ terra chal
 deoꝝ dic̄ duſ. exi de terra tua. 7 d̄ ognacōne
 tua. 7 d̄ domo patris tui. n̄ vt corpus ind̄ ei⁹
 erueret qđ iā fecerat. ſ; vt iā euellēt animū
 d̄. Nō em̄xerat ind̄ aio ſi ſpe redeūdi 7 d̄ ſi
 derio tenebat. q̄ ſpes 7 d̄ ſideriū dō iubēte ac
 iuuāte 7 illo obediēte fuerat amputāda. Nō
 ſāe incredibiliter eſtimat̄. cū poſtea ſecutus

eſſet nachor. patrē ſuū. tūc abrahā p̄ceptum
 dñi ipeſſe. vt cū ſara cōiuge ſua et loth filio
 fratris ſui exiret de charra. **Ca. xvj.**
IAm cōſiderāde ſunt p̄miſſiones dei
 facte ad abrahā. In hiſ em̄ aptiora
 dei noſtri hoc ē dei veri oracula ap̄
 parē ceperūt d̄ ipſo p̄ioꝝ que p̄phetica p̄nū
 ciauit auctoritas. **Daꝝ p̄ma ita legit̄.** Et di
 xit dñs ad abrahā. Exi de terra tua. et de og
 nacōne tua. et d̄ domo patris tui et vad̄ iter
 quā tibi demōſtrauero et faciā te i gētē ma
 gnā. et bñdicā te et magnificabo nomē tuū
 et eris bñdictus. 7 bñdicā bñdicētib⁹ te. 7
 male dicentes te. male dicaz. et bñdicent̄ i te
 om̄es tribus terre. **A**duertēdū eſt igit̄ duas
 res p̄miſſas abrahē. vnā ſc; qz terrā chanaā
 poſſeſſuz fuerat ſemē eius qđ ſignificat̄ vbi
 dictū eſt. vade i terrā quā tibi mōſtrauero
 et faciā te i gētē magnā. aliā vero lōge pre
 ſtāciōrē n̄ d̄ carnali ſ; d̄ ſpūali ſemē. p̄ quod
 p̄t ē n̄ vnus gētis iſraeliteꝝ. ſ; oim̄ gentiū
 q̄ ſidei eius veſtigia oſecūt. qđ p̄mitti cepit
 huius ſybis. 7 bñdicēte te om̄s tribus terre.
Hāc p̄miſſioēz factā arbit̄ aē euſebius ſep
 tuageſimo quinto anno etatis abrahē. tanq;
 moꝝ vt facta eſt d̄ charra exierit abrahā qñ
 ſcriptura oēdici n̄ p̄t vbi legit̄. Abrahāz erat
 qñq; 7 ſeptuagita annoꝝ cū exijt de charra
Sed ſi eo anno facta eſt iſta p̄miſſio. iaz vtiq;
 i charra cū p̄te ſuo d̄morabat̄ abrahā. Neq;
 em̄ ind̄ exire poſſ; n̄ p̄us ibi hitaſſet. Quod
 naz ergo oēdiciſ ſtephano dicit̄ duſ gl̄e ap
 paruit abrahē p̄ri n̄o cū eēt i meſopotamia
 p̄us q; hitaēt i charra. S; intelligēdū ē. qz
 eod̄ anno facta ſint oīa 7 d̄i p̄miſſio anteq; in
 charra hitaēt abrahā 7 i charra hitacō ciuſ
 7 ind̄ p̄fectō n̄ ſolū qz euſebius in cronicis ab
 āno huius p̄miſſioēz op̄uat 7 oñdit p̄ q̄dri
 getos 7 traginta ānos exiit eū d̄ egipto qñ
 l̄x data ē veꝝ et qz id̄ om̄eoz at ap̄l⁹ paulus
DEr id̄ t̄p̄ em̄inēcia regna. **Ca. xvij.**
 Erāt gēciū in q̄b⁹ frigeaz ciuitas ſ;
 ē ſocietas hoīz ſed; hoīez viuēciū ſb
 dñatu āgeloz d̄ſtoꝝ inſigni⁹ excellebat. re
 gna videlicet tria ſciōioꝝ egiptoꝝ aſſirioꝝ.
S; aſſirioꝝ m̄to erat potēcius at; ſbli m̄ius.
 Nā rex ille nin⁹ belu fili⁹ excepta india. vniū
 ſe aſie p̄l⁹ ſbiugauit. Aſia nūc dicā n̄ illā p̄
 tē q̄ huius maioris aſie vna puincia ē. ſ; eā q̄
 vniūſa aſia nūcupat̄ quā qđā in alēa duaz
 pleriq; at̄ i tertia toci⁹ orbis p̄te poſuerūt
 vt ſint om̄s aſia. europa. 7 africa. qđ nō ſi
 equali diuiſione fecerunt. **M**āq; iſta q̄ aſia nū
 cupat̄ a meridie poꝛtēte at; i ſeptētrioēz p̄
 uēit europa 7 a ſeptētrioē vſq; ad occide
 tē at; ind̄ africa ab occidēte vſq; ad meridiē

Vnd vident orbes dimidiū due tenere. euro
 paret affrica. aliū vero dimidiū sola asia. **S**
 ideo ille due ptes facte sunt quia in vtramqz
 ab oceano ingredit̄. quicq̄d aquaz terras
 interluit. et hoc mare magnū nobis faciat.
Qua ppter si in duas ptes orbes diuidas ori
 entis et occidētis. asia erit in vna. i altera ve
 ro eruopa et africa. Quā obrē triū regnoz
 q̄ tūc pcellabāt ficiōmnoz nō erat sub assirijs
 quia in europa sūt. **E**gipcioz aut quomō eis
 nō subiaceat a quibz tota asia tenebat̄. solis
 indis vt phibet̄ exceptis. **I**n affria igit̄ p
 ualuerat dñat̄ impie ciuitatis. **H**ui⁹ caput
 erat illa babilō. cuius terrigene ciuitatis no
 mē aptissimū ē id est cōfusio. ibi iaz min⁹ reg
 nabat post mortem patris sui beli. qui p̄mus
 illic regnauerat sexagita quiqz anos. **F**ilius
 vero ei⁹ ninus qui defuncto patre successit in
 regnū. qui quagita duos regnauit ānos. et
 habebat in regno quadragitā tres q̄ natul
 est abrahā qui erat ānos circiter millesimus
 duccētesim⁹ ante cōditā romā. veluti alteraz
 in occidēte babiloniam. **Ca. xviii**

Egressus ergo abrahā de charra sep
 tuagesimo quinto āno etatis sue cen
 tesimo aut quadragesimo et quinto
 patris sui. cū loth filio fratris sui. et sara con
 iuge sua prexit in terras chanaan. et puenit
 vsqz ad sichen vbi rur⁹ accepit diuinū ora
 culū. de quo ita scriptū est. **E**t apparuit dñs
 abrahe. et dixit illi. **S**emini tuo dabo terras
 hāc. **N**ihil hic de semine illo pmissum est in
 quo pater fact⁹ est oim gentiū. sed de isto so
 lo de quo pater est vni⁹ israhelitice gentis.
Ab hoc em semine terra illa possessa est.

Capitulum. xix.

Deinde edificato ibi altari. et inuoca
 to deo. abrahā pfect⁹ est inde. et ha
 bitauit in heremo. atqz inde ire in e
 giptū famis necessitate cōpulsus ē. vbi vx
 orem suā dixit sorore nichil mētie⁹. **E**rat em̄
 hoc quia p̄pinq̄a erat sanguie. sicut et loth
 eadem p̄pinq̄itate cū fratris ei⁹ esset filius
 frater ei⁹ est dictus. **I**taqz vxorē tacuit nō
 negauit. cōiugis tuendā pudiciā cōmittēt
 deo. et hūanas infidias cauēs vt homo qm̄ si
 piculū quātum cauere poterat n̄ cauere ma
 gis tēptaret deū q̄ speraret in deū. **D**e qua
 re cōtra calūmantem faustū manicheū satis
 dixim⁹. **D**enig factū est quod de dño p̄sup
 sit abrahā. **N**ā pharao rex egipti qui eā sibi
 vxorē accepit. grauiter afflic⁹ marito red
 didit **V**bi absit vt credam⁹ alieno cōcubitu
 fuisse pollutā. quia multo est credibilis hoc
 pharaonē facere afflictōnibus magis non
 fuisse pmissum. **Ca. xx.**

Ruerso igitur abrahā ex egipto illo
 cum vnde venerat. tūc loth fratris
 fili⁹ ab illo in terras sodomoz salua
 caritate discessit. **D**iuites quippe facti erant
 pastores que multos pecoz habē ceperant.
 quibz inter se rixatibz. eo mō familiaraz suaz
 pugnacōne discordiaz vitauerūt. **P**oterat
 quippe hinc vt sunt hūana etiā inter ipos ali
 qua rixa cōsurgere. **P**roinde hoc malū p̄ca
 uētis abrahe verba ista sunt ad loth. **N**ō sit
 rixa inter me et te et inter pastores meos. et
 inter pastores tuos. quia oies fratres nos
 sum⁹. **N**ōne ecce tota terra āte te est. **D**isce
 de a me. **S**i tu in sinistrā. ego in dextrā. vlti
 tu in dextrā ego in sinistrā. **H**inc fort assis esse
 cta est inter homies pacifica cōsuetudo vt
 q̄n terrenoz aliq̄d p̄tendū ē. maior diuidat
 minor eligit. **Ca. xxi.**

Qum ergo digressi essent separiqz ha
 bitatē abrahā et loth necessitate su
 p̄cedēde familie. nō feditate discor
 die. et abrahā in terra chanaan. loth at̄ essz
 in sodomis. oraculo tercio dñs dixit ad abra
 ham. **R**espiciēs oculis tuis vide a loco i quo
 nūc tu es ad aquilonē. et affricū et orientem
 et mare. quia omnē terras quā tu vides tibi
 dabo et semini tuo vsqz in seculū. et faciā se
 mē tuū tanq̄ harenā terre. **S**i potest alijs di
 numerare harenā terre. et semē tuū dinume
 rabit̄. **S**urgēs pambula terā i lōgitudiez
 ei⁹ et in latitudine ei⁹. qm̄ tibi dabo eaz. **I**n
 hac p̄missiōe vtz sit etiā illa qua pater fact⁹
 est oimūz gēciū. nō euidenter apparet. **P**o
 test em̄ videri ad hoc p̄tinere. et faciā semen
 tuū tanq̄ harenā terre. quod ea locucōne di
 ctum est quā greci vocāt p̄p̄hōlen. que vtiqz
 tropica ē. nō p̄p̄ria. **Q**uo tamē mō vt ceteris
 tropis vti solē septuraz null⁹ qui eā didicit
 ambigit **I**ste aut trop⁹ id est mod⁹ locucō
 nis sit. qm̄ id quod dicit̄ longe est ampli⁹ qz
 quod eo dicto significat̄. **Q**uis em̄ nō videat
 qz sit in cōpabiliter amplior harena numer⁹
 qz potest esse hoiz oiz ab ipō adā vsqz ad ter
 minū seculi. **Q**uāto magis ergo qz semē ab
 rabe. nō solū quod p̄tinet ad israheliticā gē
 tem vtz etiā quod est. et futur⁹ est. sedz imi
 taciōez fidei toto orbe terraz in oimibz gēti
 bz. **Q**uod semē in cōpacōne multitudinis im
 pioz p̄fecto in paucis est. qzuis et ipi pauci
 faciāt innumerabile multitudinē suaz q̄ sig
 nificata ē p̄ bipbolē id ē p̄ harenā terre. **S**al
 ne ista multitudo que p̄mittit̄ abrahe. nō dō
 est innumerabilis. sed homibus. deo aut nec
 harena terre. **P**roinde quia nō tm̄ gēs isra
 helitica. sed vniuersum semē abrahe vbi ē et
 p̄missio. nō scdm carnē. sed scdum spiritū

plurimorum filiorum congruentem habere multitudine
 dinini operatur. potest hinc intelligi utriusque rei
 facta promissio. Sed ideo diximus quod non evidenter
 apparet. quia et illi gratias unius multitudi-
 do. que secundum carnem nata est ex abraham. per eius
 nepotem iacob in tantum crevit ut pene omnes pres-
 orbis impleverit. et ideo potuit et ipsa secun-
 dum hypobolam habere multitudinem operari. quia
 et hec sola innumera est hominum terra certe illas
 sola significata que appellata est chanaan. ne-
 mo ambigit. Sed quod dictum est tibi dabo eam
 et semini tuo usque in seculum potest movere nonnul-
 los si usque in seculum intelligat in eternum. Si autem
 seculum hoc loco sic accipiat que ad modum fixe-
 liter tenemur in incertum futuri seculi a fine presentis
 ordinis nichil eos movebit. quod et si expulsi sunt
 israelite de ierosolymis. manent tamen in alijs ci-
 vitatibus terre chanaan. et usque in finem mane-
 bunt. et universa terra illa cum christi am in ha-
 bitata. etiam ipsa semel est abrahe

Capitulum xxij.

Hec responsio promissionis accepto mi-
 grauit abraham. et mansit in alio eiusdem
 terre loco id est iuxta quercum mabre que
 erat in ebron. Deinde ab hostibus qui sodo-
 mis irruerunt. cum quibus reges aduersus quatuor
 bellum gererent. et victis sodomitis etiam lor-
 captus esset. liberavit eum abraham adductis
 secum in plium trecentis viginti et octo verna-
 culis suis. et victoriam fecit regibus sodomorum.
 nichilque spoliis auferre voluit. cum rex cui vi-
 cerat obtulisset. Sed plane tunc benedictus est
 a melchisedech qui erat sacerdos dei excelsi
 de quo in epistola que inscribitur ad hebreos
 qua plures apostoli pauli esse dicunt. quidam
 vero negant. multa et magna conscripta sunt.
 Vbi quippe primus apparuit sacrificium. quod nunc
 a christi am offerretur deo toto orbe terrarum. imple-
 turque quod loquitur post hoc factum per prophetiam
 dicitur ad christum qui fuerat verus in carne. Tu
 es sacerdos in eternum secundum ordinem melchise-
 dech. Non secundum ordinem aaron. qui ordo fue-
 rat auferendus. in luce scilicet rebus que illis unius
 bris presentabant.

Capitulum xxiii.

Etiam tunc factum est verbum domini ad ab-
 raham in visu. Quia cum ei preteritionem
 mercedemque promitteret valde multa ille
 de potentate sollicitus quendam eliezer vernacu-
 lum suum futurum sibi dixit heredem. continuoque
 illi promissus est heres. non ille vernaculus sed qui
 de illo abraham fuerat exiturus rursusque semen
 innumerabile non sicut harena terre sed sicut stel-
 la celi. vbi michi magis videtur promissa poste-
 ritas celesti felicitate sublimis. Nam quantum
 ad multitudinem pertinet. quid sunt stelle celi ad
 harenam terre. nisi quis et ista copacionem in ta-

tum esse simile dicat. in quantum etiam stelle dinu-
 merari non valent. Quia nec omnes eas videri pos-
 se credendum est. Nam quanto quisque acutus itue-
 tur. tanto plures videt. Unde et acerrime cer-
 netibus aliquas oculas esse merito estimatur
 exceptis eis sideribus que in alia parte orbis a
 nobis remotissima oriri et occidere prohibent.
 Postremo quicumque uniuersum stellarum nunc
 apprehendisse et conspexisse iactant. sicut aratus
 vel eudoxus vel si alij sunt. eos libris huius
 contemnit auctoritas. Sic sane illa sententia
 ponit cuius apostolus meminit propter dei gratiam com-
 mendanda. credidit abraham deo et deputatum
 est illi ad iusticiam. ne circuncisio gloriaretur. ge-
 tesque incircuncisus ad fidem christi nollet admitti.
 Hoc enim quod factum est. ut creditur abrahe spu-
 taree fides ad iusticiam non dum fuerat circuncisus

Capitulum xxiiii.

Hec de visu cum loqueretur ei deus etiam
 hoc ait ad illum. Ego deus qui eduxi
 te de regione chaldeorum. ut dem tibi
 terram hanc ut heres eius sis. Vbi cum interro-
 gasset abraham secundum quid sciret. quod heres eius
 esset. dixit ei deus. Accipe michi vaccam iuuen-
 cam trimam. et capram trimam. et arietem trimum. et
 turrum. et colubam. Accepit autem ille bestias. et
 diuisit illa media. et posuit ea contra faciem al-
 teri. aues autem non diuisit. et descendit
 sicut septem est aues super corpora que diuisa erant
 et coesedit illis abraham. Circa solis autem occa-
 sum pauor irruit super abraham. et ecce timor te
 neborum magnus incidit ei. et dictum est ad abra-
 ham. Sciens scies quia peregrinus eris seminum
 in terra non propria. et in seruitute redigent eos.
 et affliget eos quadrigentis annis. ventus autem
 cui fuerit iudicabo ego. Post hoc vero exi-
 bunt cum suppellecili multa. tu autem ibis ad pres-
 entem tuos cum pace. nuerit in senectute bona. Quarta
 vero generatione conuertent se huc. Non
 dum enim impleta sunt peccata amorreorum usque ad
 huc. Cum autem iam sol erat ad occasum flamma
 facta est. et ecce fornax fumabunda et lampas
 des ignis que per transierunt per media diuisa il-
 la. In die illa disposuit dominus deus testamentum ad
 abraham dicens. Scini tuo dabo terram hanc
 a flumine egypti usque ad flumen magnum flumen
 eufratem. ceneos. et cenezeos. et celmoneos. et
 etheos. et fereseos. et raphaim. et amorre-
 os. et chanaaneos. et euos. et gergeseos. et ge-
 buseos. Hec omnia in uisum facta diuinitus atque
 dicta sunt. de quibus singulis enucleate dis-
 sere logum est. et intentionem huius operis excedit.
 Quod ergo satis est nosse debemus. postea quod
 dictum est credidisse abraham deo. et deputatum
 est illi ad iusticiam. non enim infide defecisse ut di-
 ceret dominator domine secundum quod sciam quod heres

eius ero. **T**erre quippe illi pmissa erat hereditas. **N**o enim ait unde scia quasi adhuc non crederet sed ait scdm quid scia. vt ei rei qua crediderat aliqua similitudo adhiberet. eius modus agnosceret. sicut no e virginis marie diffidencia. qd ait quod fiet istud qm viz n cognosco. **Q**uod em futurum esset certa erat. modum quo fieret inquirebat. et hoc cu qffisset audiuit. **D**eniq et hic similitudo data e de aia lib9 iuuēca. et capra. et arietē et duob9 velucrib9 turture et colūba. vt scdm hec futura sciret. quod futurū esse iā n ambigeret. **S**ive ergo p iuuēcam. significata sit plebs posita sub iugo legis. **P**er caprā eadē plebs peccatrix futura. p arietē eadē plebs regnatura. qd aialia ppter ea trima dicunt qz cuz sint insignes articuli tpm ab adā vsq ad noe. et ind vsq ad abrahā. et ind vsq ad dauid qui reprobatō saule p̄mus in regno gēris israhelite domini est volūrate fundat9. in hoc ordine terciū qui tēdit ex abrahā vsq ad dauid tanqz terciā etatē gerēs ille p̄p9 adoleuit. sive ali quid aliud oueniēci9 ista significent. nullo tñ modo dubitauerim spirituales in ea p̄figuratos additamēto turturis et colūbe. **E**t ideo dictū ē. **A**ues aut nō diuifit. qm carnales in ter se diuidunt. spirituales aut nullo mō. sive a negociosis uersacōib9 hoim se remoueat sicut turtur. sive inter illas degat sicut colūba. veraqz tñ auis ē simplex et innoxia significat in ipo israhelico p̄p̄o cui ēra illa dāda erat. futuros indiuiduos filios p̄missiones et heredes regni in eterna felicitate māsuros. **A**ues aut descēdentes supra corpora que diuisa erāt. nō boni aliquid sed spiritus indicant aeris hui9. partū quēdā suū d carnaliū diuifioe querētēs. **Q**uod aut illis cōsedīt abrahā significat et inter illas carnaliū diuifioes. veros vsqz i finē p̄seueraturos fideles. **E**t circa solis occasū qd pauor irruit in abrahā. et timor tenebror9 magn9. significat circa hui9 seculi finē magnā p̄urbaciōez ac tribulaciōnem futurā fidelū. de qua dñs dicit in euan gelio. **E**rit em̄ tūc tribulacio magna. qualis nō fuit ab inicio. **Q**uod vero dictū ē ad abrahā sciēdo scies quia pegrinū erit semē tuū in terra nō ppria. et in seruitutez redigent eos. et affliget eos quadringētis ānis. de p̄p̄o israhel qui fuerat in egipto seruitur9 aptiffime p̄phetatū ē. non qd in eadem fuit iure sub egipcis affligētib9 quadringētos ānos ille p̄p̄9 fuerit pacturus. sed in ipis quadringētis ānis p̄nūciatū est hoc futurū. **Q**uēadmodū em̄ scriptū ē de thara p̄e abrahā. et fuerit dies thae in chara quiqz et ducētū āni nō qz ibi om̄s acti sunt. sed quia ibi cōpleti sunt ira

et hic p̄pterea interpositū ē. et in seruitutem redigēt eos. et affligēt eos quadringētis ānis qm̄ iste numer9 in eadē afflictioe optet9 ē. nō quia ibi vniuers9 pact9 sit. **Q**uadringētis sane āni dicuntur p̄pter numeri plenitudinē q̄. uis aliquātō ampli9 sint. sive ex hoc tpe opurent9 quo ista p̄mittebāt abrahā. sive ex quo nat9 est isaac p̄pter semē abrahā. de quo ista p̄dicunt. **C**ōputant em̄ sicut sup9 iam dixi. m9 ab āno septuagesimo et quinto abrahā qm̄ ad eū facta ē p̄ma p̄missio vsqz ad exitū israhel ex egipto quadringenti et triginta anniquoz apl9 ita meminit. **H**oc at̄ dico inquit testamētū ofirmatū a deo que post quadringētos et triginta ānos facta est lex. nō infirmat ad euacuādā p̄missioez. **S**ed ergo isti q̄dringēti et ēgita q̄dringēti poterāt nūcupari qz n̄ sūt m̄lto āpli9. **Q**uātō maḡ cū aliq̄ iā ex isto numero p̄terissent. qm̄ illa in visu demonstrata et dicta sunt abrahā. vel qm̄ isaac nat9 est. cētenario patri suo. a prima p̄missioe post viginti nōqz ānos cū iam ex istis q̄dringentis et triginta q̄dringēti et quinqz remanerent quos de9 quadringētos voluit nomiae et cetera que secunt9 in vobis p̄nūciātis dei. null9 dubitauerit ad israheliticū p̄l̄p̄tine. **Q**uod vero adiūgīt cū sol aut iaz erat ad occasus flāma facta ē et ecce for nax fumabūda et lampades ignis que p̄trāsiet p̄ media diuisa illa significat iā in fine seculi p̄ ignē iudicādos esse carnales. **S**icut em̄ afflictio ciuitatis dei qualis antea nūquā fuit que sub anti xp̄o futurā sperat9 significatur tenebroso timōe abrahā circa solis occasum id ē p̄p̄in re iā fine seculi. sic ad solis occasus id ē ad ip̄s iā finē seculi significatur isto igne dies iudicij dirimēs carnales p̄ ignez saluandos. et in igne damnādos. **D**einde testamētū factuz ad abrahā in terra chanaan pp̄ie manifestat et nomiat in ea. xi. gentes a flumie egipti vsqz ad flumē magnū eufratē n̄ ergo a flumine magno egipti hoc est nilo. sed a paruo quod diuidit inter egiptū et palestina. vbi est ciuitas tincozuta. **Ca. xxv.**
Inc hinc tpa p̄secutur filioz abrahā vnus de agar ancilla. alectri9 de terra libera. de qb9 in libro supiore iaz dixim9. **Q**uod aut̄ attinet ad rez gestam nullo modo est inuendū de hac ocubina crimē abrahā. **V**isus est ea quippe ad generandāz plem. nō ad exemplandāz libidinē. nec insultans. sed potius obediens cōiugi que sue firmitatis credit esse solaciū. si iocūdus ancille vtezz qz natura nō poterat voluntate faceret suū. et eo iure quo dicit ap̄lus. similiter et vir nō habz potestātē corporis sui s3 mulier

utere mulier ad pariedū ex altera quod nō poterat ex se ip̄a. nulla ē hic cupidō lasciuie nulla nequicie turpitudine. Ab vxore causa p̄ his ancilla marito tradit̄ a marito causa p̄ his accipit̄ ab utroq̄ nō culpe luxus. sed nature fructus exquir̄. Deniq; cū ancilla grauida dñe sterili sup̄biret. ⁊ hoc fara suspiciōe muliebri viro poti⁹ imputaret et̄ ibi demōstrauit abraham nō se amato: ē seruū. sed libez fuisse genitorē. et in agar sare diuge pudiciā custodisse. nec volūtatē suā sed volūtatē illius impleuisse accepisse nō petisse. ac cessisse non heuisse. seminasse et nō amasse. Ait em̄. Ecce ancilla tua in manib⁹ tuis vt̄re ea quō tibi placuerit. O viz viriliter vt̄rē feminis cōiuge tempanter ancilla obtēp̄ter nulla in tempeāt̄er.

Ca. xxvj.
Dist hec natus est israhel ex agar i quo putari possit impletū quod ei p̄missum fuerat. cū sibi vernaculū suū adoptate voluisset deo dicere. nō erit heres tu⁹ hic. sed qui exiet de te. ille erit heres tu⁹. Hoc ergo p̄missum ne in ancille filio puraēt impletū iaz cū esset annoz nonaginta et no uem apparuit ei deus et dixit illi. Ego sū de⁹ place in cōspectu meo. et esto sine querela et ponā testamentū meū inter me et inter te. et implebo te valde. et p̄cidit abrahā in facie suā. et locut⁹ est illi deus dicēs. Ecce ego et ecce testamentū meū tecuz. et eris p̄ multitudis genciū. et nō appellabit̄ adhuc nomē tuū abrahā. sed erit nomē tuū abrahā. q; pat̄ ē multarum genciū posui te. et augeā te valde et ponam te in gētes. et reges ex te ibunt. et statutam testamentū meū inter me. et inter te. et inter semē tuū post te in generacōnes eoꝝ. in testamentū eternū. vt sim tibi de⁹. et semini tuo post te terrā in qua incolā es om̄ez terrā chanaan in possessionē eternā. et erō illi deus. Et dixit dñs ad abrahā. Tu autē testamentū meū cōseruabis. tu et semen tuū post te in generacōnes suas. Et hoc testamētuz qd̄ cōseruabitis inter me et vos et inter semē tuū post te in generacōnes suas. Circūcidet̄ omne vestꝝ masculinū ⁊ circūcidemini in carne p̄pucij vestri. et erit in signū testamentū inter me et vos. Et puer octo dieꝝ circūcidet̄ vestrū omne masculinū i p̄genies vestras. vernaculus et emptici⁹ ab omni filio alieno qui nō est de femine tuo. si nō circūcidit̄ circūcidet̄ carne p̄pucij sui octauo die. interibit̄ anima illa de genere eius quia testamentum meū dissipauit. et dixit de⁹ ad abrahā. Sarrari vxor tua. nō appellabit̄ nomen eius vltra sarai. sed fara erit nomē eius. Benedicam autē illā. et dabo tibi ex ea filiū. et bñdicam illum

et erit in nacōnes. et reges gēcium ex eo erit et p̄cidit abrahā sup̄ facie suam et risit. Et dixit in animo suo dicēs. Si michi centū annos habenti nasceēt filius. et si fara annoz nonaginta pariet. Dixit autē abrahā ad deum. P̄smabel hic viuat in cōspectu tuo. Dixit autē de⁹ ad abrahā. Ita. Ecce fara vxor tua piet tibi filiū. et vocabis nomē eius ysaac. Et statutam testamentū meum ad illum in testamētum eternū. esse illi deus et semini eius p̄ illū. De ysmabel autē. Ecce exaudiui te. Ecce bñdixi eū et amplabo illū et multiplicabo eum valde duodecim gētes generabit et dabo illum in gētem magnā. Testamētuz autē meū statūā ad ysaac. quē pariet tibi fara in tpe b̄ ad anū sequentē. Hic aptiora p̄missa sunt. d̄ vocacōne genciū in ysaac id est in filio p̄missionis quo significat̄ gratia nō natura. q; de sene et anu sterili p̄mittit̄ fili⁹. Quāuis em̄ ⁊ naturalē p̄creacōnis excursum de⁹ op̄eret: vbi tamē euident̄ opus dei est viciata. et celsante natura. ibi euident̄ intelligitur gratia. Et quia hoc nō p̄ generacōnem sed p̄ generaciōem futurā erat ideo nūc impatā circūcisio. qñ de fara p̄missus ē filius. ⁊ qñ solū filios. vey et suos vernaculos. et empticios circūcidi iubet. ad om̄es istam gratiā prinere testat̄. Quid em̄ aliud circūcisio significat̄ q̄ naturā exura et tustate renouatā. Et quid aliud q̄ xpm̄ octo dieꝝ. qui ebdo mode cōpleta. hoc ē post sabbatū resurrexit. Parentū mutat̄ et nomia omnia resonant nouitatē et in testamētō veteri obumbratuz intelligit̄ nouus. Quid est em̄ qd̄ dicit̄ testamentum vetus. nisi occultacio noui. Et quid ē aliud qd̄ dicit̄ nouū. nisi veteris reuelacio. Si sus abrahę exultacio ē gratulantis. non irrisio diffidētis. Verba quoq; eius illa in animo suo si michi centū ānos habētī nasceēt filius ⁊ si fara ānoz nonaginta pariet. nō sunt dubitantis. sed admirātis. Si quē verō mouet qd̄ dictum ē et dabo tibi et semini tuo p̄ terrā in qua tu incolā es omnem terrā chanaan in possessionē eternā. quō accipiat̄ impletū. siue adhuc expectetur implēduz. cū possessio quecumq; terrena eterna cuiuslibet gēti esse nō possit. sciat̄ eternum a nostris interpretari qd̄ greci appellāt̄ Eonion. quod a seculo deriuatum ē. Aeonion quippe grece seculum nuncupatur. sed nō sunt auct̄ latini hoc dicere seculare. ne longe in aliud m̄teret̄ sensum. Secularia quippe dicuntur multa que in hoc seculo sic aguntur vt breui etiā rēpore trāseāt̄. Aeonion. at̄ quod dicitur. aut nō habet̄ finē aut vsq; in hui⁹ seculi finem tenditur.

Capitulu. xxvij.

Item potest mouere. quomodo intelligi oportet quod hic dictum est. masculus qui non circumcidetur carne prepucij sui octauo die interibit anima illa & genere eius quia testamentum meum dissipauit. Cum hec nulla culpa sit paruuli cuius dixit animam pituraz nec ipse dissipauerit testamentum dei. sed maiores qui eum circumcidere non curarunt. nisi quod etiam paruuli non secundum suam uitam proprietate sed secundum omnem generis humani originem omnes in illo uno testamentum dei dissipauerunt. in quo omnes peccauerunt. Multa quippe appellantur testamenta dei exceptis illis duobus magnis veteri et nouo. quod licet cuiusque legendo cognoscere. Testamentum autem primum quod factum est ad hominem primum perfectio illud est qua die cederitis morte moriemini. Unde scriptum est in libro qui ecclesiasticus appellatur. Omnis caro sicut vestis veterascet. Testamentum enim a seculo est morte morieris. Cum enim lex euidetior postea data sit et dicat apostolus ubi autem non est lex nec puaricatio. quo pacto quod legis in psalmo uerum est puaricatio omnes estimauit omnes peccatores terre nisi quod omnes legis aliquid puaricate sunt rei. qui aliquo peccato tenentur obstricti. Quamobrem sic etiam puuli quod uera fides habet. nascuntur non proprie sed originaliter peccatores. Unde illis gratia remissionis peccatorum necessaria offertur. perfecto eo modo quo sunt peccatores etiam puaricatores legis illius que in paradiso data est agnoscunt. ut uerum sit utrumque quod scriptum est. et puaricatores estimauit omnes peccatores terre. et ubi lex non est. nec puaricatio. Ac pro hoc circumcisio signum regenerationis fuit. non immerito puulu propter originale peccatum quo primum dei dissipatum est testamentum generatio dissipat. nisi si regeneratio liberet. sic intelligenda sunt hec diuina uerba. tanquam dictum sit. Qui non fuerit regeneratus interibit anima illa de genere eius. quia testamentum meum dissipauit quoniam in adam cum omnibus etiam ipse peccauit. Si enim dixisset quia hoc testamentum meum dissipauit non nisi ista circumcisio intelligi cogeret. Nunc uero quoniam non expressit cuiusmodi testamentum paruulus dissipauerit. libet est intelligere de illo testamento dictum. cuius dissipatio potest esse ad paruulum. Si autem hoc quisque non nisi de ista circumcisioe dictum esse contendit quod in ea testamentum dei quoniam non est circumcisio dissipauerit paruulus. querat locutionis aliquem modum quo non absurde possit intelligi. ideo dissipasse testamentum. quia licet non ab illo. tamen in illo est dissipatum. Verum sic quoque aduertendum est nulla in se negliencia sua iniuste interire in circumcisioe animam puuli. nisi originalis obligatio peccati.

Capitulum. xxviij.

Ada igitur promissio tam magna tanquam dilucida ad abraham. cui euidentissime dictum est patrem multarum gentium posui te. et auget te ualde. et ponam te in gentes et reges ex te eribunt. et dabo tibi ex sara filium. et benedicam illum. et erat in nationes. et reges gentium ex eo erunt quia promissione nunc in christo cernimus reddi ex illo demiceps illi coniuges non uocantur in scripturis sicut antea uocabantur abraham et sara. sed sicut eos nos ab initio uocauimus quoniam sic ita uocatur ab omnibus abraham et sara. Cur autem mutatum sit nomen abrahe reddita est ratio. quia patrem inquit multarum gentium posui te. Hoc ergo significare intelligendum est. Abraham uero quod antea uocabatur interpretatur pater excelsus. De nomine autem mutato sara non est reddita ratio. sed sicut aiunt qui scripserunt interpretationes nominum hebreorum que hijs sacris literis oriuntur. sara interpretatur princeps mea. Sara autem uirtus. Unde scriptum est in epistola ad hebreos. fide et ipsa sara uirtute accepit in conceptioe seminis. Ambo autem seniores erant. sicut scriptura testatur. Sed illa etiam sterilis. et cruore menstruo iam destituta propter quod iam parere non possit. etiam si sterilis non fuisset. Porro si femina ita sit. puerioris etatis. ut ei solita mulier adhuc fluat de iuene parere potest de seniore non potest quauis possit adhuc ille senior de iuuentula gignere. Sicut abraham pro mortem sara de cecura potuit quia uiuida eius inuenit etatem. Hoc ergo quod mirum commendat apostolus. et ad hoc dicit abrahe iam fuisse corpus emortuum. quoniam non ex omni femina cui adhuc esset aliquod pueri tempus extremum. generare ipse in illa etate adhuc possit. Ad aliquid enim emortuum corpus intelligere debemus non ad omnia. Nam si ad omnia. non iam senectus uiui. sed cadauer est mortui. Quamuis et sic solui soleat ista quod quod de cecura postea genuit abraham. qui a domino gignendi quod a domino accepit etiam pro obitum mansit uxoris. Sed propterea michi uidetur illa quam secuti sumus huius quoniam solutio preterita. quia ceterarius quidem senex. sed tempus nostri de nulla potest femina gignere. non tunc quoniam adhuc tam diu uiuebant ut cetum anni non duz facerent hominem decrepitem senectutis.

Ca. xxix.

Item deus apparuit abrahe ad quericum mabe in tribus uiris. quos dicitur habere adum non est angelos fuisse. quauis quidam existiment unum in eis fuisse dominum christum. asserentes eum et ante indumentum carnis fuisse uisibile. Est quidem diuine potestatis et uisibilis incorpabilis incommutabilisque nature.

sine vlla sui immutaciōe etiā mortalib⁹ aspe-
ctib⁹ apparere. nō p id quod ē. sed p aliquid
quod sibi subditū ē. Quid at illi subditū n̄ ē.
Verum tñ si ppter ea confirmāt hozz triuz ali-
quē fuisse xpm qui cum tres vidisset ad dñm
singulariter ē locut⁹ sic em scriptuz ē. et ecce
tres viri stabant sup eum. et videns pcucur-
rit in obuiā illis ab hostio tabernaculi sui. et
adorauit sup terrā et dixit. dñe si inueni gra-
ciam ante te et cetera. cur non illud aduer-
tunt duos ex eis venisse sodomie vt deleret
cum adhuc abraham ad vnum loqretur dñz
appellans et intercedēs. ne simul iustum cum
impio in soddōis pderet. Illos at duos sic sus-
cepit loth vt etiam ipse in colloquio cuz illis
suo singulariter dñm appellat nam cum eis
pluraliter dixisset ecce domine declinate i do-
muz pueri vñ et cetera que ibi dicunt. postea
tñ ibi legit. Et tenuerunt angeli manū ei⁹ et
manū vxoris eius. et man⁹ duaz filiaz ei⁹
in eo quod parceret dñs ipi. et factuz ē mox
vt eduxerūt illū foras dixerūt saluā fac aiaz
tuam ne respexeris retro et ne feteris i tota
regione in mōte saluū te fac ne qñ opbenda-
ris. dixit aut loth ad illos. o dñe. quia inue-
nit puer tu⁹ misericordiā ante te. et que secu-
tur. d̄ inde post hec verba singulariter illi re-
spōdit dñs. cum in duob⁹ angelis esset dicef
ecce miserat⁹ sum faciē tuā et cetera. Vnde
multo est credibili⁹ qz abrahā in tribus et
loth in duob⁹ viris dñm agnoscebāt. cui per
singularē numez loquebant. etiā cū eos ho-
mines esse arbitrarent. Neqz em aliaz ob cau-
sam sic eos susceperunt. vt tanq̄ mortalibus
et hūana refectiōe indigētib⁹ ministrarent
Sed erat pfecto aliquid quo ita excelebant
licet tanq̄ hoies. vt in eis esse dñm. sicut esse
assolet in pphetis. hī qui hospitalitatez illis
exhibebāt. dubitare non possent. atqz ideo et
ipos aliquādo pluraliter. et in eis dñm aliqn̄
dosingulariter appellabāt Angelos aut fuis-
se scriptur a testat. nō solum in hoc genesis li-
bro vbi hec gesta narzant. vtz etiā in epla
ad hebreos vbi cū hospitalitas laudaretur.
p hāc etiā inquit quidam nesciētes hospicio
repperūt angelos. Per illos igit tres viros
cū rurs⁹ filius isaac d̄ sarā pmitteret abrahē
diuinū datum ē etiā tale respōsum vt dice-
ret. abrahā erit in magnā gentē et multam.
et bñdicent in eo omnes gentes terre. Et hic
duo illa breuissime plenissimeqz pmissa sunt.
gens israhel scdm carnē. et om̄s gētes scdm
fidem

Capitulu. xxx.

Post hanc pmissionē liberato de sodo-
mis loth et veniete igneo imbze d̄ ce-
lo. tota illa regio impie cinitatis in-

cinere versa ē. vbi stupra in masculos in tan-
tam cōsuetudinē cōualuerāt. quātum leges
solent alioz factoz pbere licēciam. Vtz et
hoc eoz suppliciu. specimē futuri iudicij diui-
ni fuit. Nā quo p̄inet quod phibiti sunt qui
liberātur ab angelis retrospectare. nisi quia n̄
ē animo redeundū ad veterem vitā. qua per
graciā regenerati exuimur. si vltimus euadē
iudiciū cogitam⁹. Demiqz vxor loth vbi re-
spexit remansit. et in salē conuersa homibus
fidelib⁹ quoddā p̄stitit cōdimentū. quo sa-
pian aliquid vnde illud caueatur exemplū.
Vnde rurs⁹ abrahā fecit in geraris apud re-
gem ciuitatis illi⁹ abimelech quod in egip-
to d̄ iuge fecerat. ei⁹ in tacta similiter red-
dita ē. Vbi scē abrahā obiurgati regi cur ta-
cuisset vxorē. sorozēqz dixisset. aperiens quid
timuerit. etiā h̄ addidit. et em vere soroz mea
est de patre. sed nō de matre. qz de patre suo
soroz erat abrahē. de quo p̄p̄nqua ei⁹ erat.
Tante aut pulchritudinis fuit vt etiā in illa
etate posset adamari.

Ca. xxxi.

Post hec natus est abrahē scdm p̄mis-
sionē dei de sarā filius. eūqz nomina-
uit isaac. quod interpretatur risus. Ri-
serat em et pater qñ ei p̄miss⁹ est admittas in
gaudio. riserat et mater. qñ p illos tres viros
itez p̄missus est. dubitās in gaudio quāuis
exprobrāte angelo qz risus ille etiā si gaudij
fuit tñ plene fidei non fuit. Post ab eodē an-
gelo in fide etiāz confirmata ē. Ex hoc ergo
puer nomē accepit. Nam quod ris⁹ ille nō ad
irridendū opprobriū. sed ad celebrandū gau-
dium ptinebat. nato isaac. et eo nomie voca-
to. sarā mōstrauit. Ait quippe. Risus mihi fe-
cit deus. q̄cūqz em audierit. gaudebit mihi
Sed post aliquātuz epus ancilla de domo ei-
citur cum filio suo. et duo illa scdm apostolū
testamēta significant veteris et nouū. vbi sa-
rā illa supne iherusalem hoc ē ciuitatis dei si-
guzaz gerit.

Ca. xxxii.

Post hec que om̄ia omemoraē nimis
longū est teptatur abrahā de immo-
lādo dilectissimo filio ipso isaac. vt
piā ei⁹ obediēcia pbaret. seculis in noticiāz
pferēda non deo. Neqz em om̄is ē culpanda
temprācio. quia et gratulāda est qua fit p̄ba-
cio. Et plerūqz aliter anim⁹ hūan⁹ sibi ipi in
notescere n̄ potest. nisi vires suas sibi nō ver-
bo. sed expimēto. teptacōne quod amō inter-
rogate respōdeat. Vbi si mun⁹ dei agnouit
tunc pi⁹ est. tūc solidatur firmitate gracie n̄
inflat inanitate iactācie. Nunqz sane credēt
abrahā qz victimis deus delectaret hūanis.
quāuis diuino intonate p̄cepto obediēdū sit
nō disputādum. Vtz tamen abrahā ofestim

filiū cū fuisset immolatur⁹. resurreduz ere-
didisse laudā us est. **D**ixerat nāq; illi de⁹ cū
de ancilla et filio ei⁹ foras eiciēdis volūtate
ouigil nollet implere. in isaac vocabit tibi se-
mē. **E**t certe ibi sequit ac dicit. **F**iliū aut an-
cille hui⁹ in magnam gentem faciam illū qz
semen tuū est. **Q**uō ergo dictū est. i. isaac vo-
cabitur tibi semen. cū et ismabelē deus semē
eius vocauerit. **E**xponēs aut apl⁹ quid sit i.
isaac vocabitur tibi semen id ē inquit non q̄
filij carnis hij filij dei sed filij pmissiōis depu-
tant in semie. **A**c p hoc filij pmissiōis vt sint
semen abrahe. in isaac vocatur. hoc ē in xp̄o
vocante gracia gregātur. **H**āc ergo pmissi-
onē pater pi⁹ fideliter tenens quia p hunc
oportebat impleri quē de⁹ iubebat occidi. n̄
hesitauit. q̄ sibi reddi poterat imolat⁹. qui
dari potuit nō sperat⁹. **S**ic intellectū est et i.
ep̄sa ad hebreos. et sic expositū. **F**ide inquit
p̄cessit abrahā in isaac temptatus. et vnicuz
obtulit qui pmissiones accepit ad quē dictū
est. in isaac vocabitur tibi semen. cogitans.
quia et ex mortuis excitare potest de⁹. **P**ro
inde addidit. **P**ro hoc etiā eū in similitudi-
nem adduxit. **C**uius similitudinē. nisi illi⁹ vñ
dicit apl⁹. qui xp̄io filio nō p̄cepit sed p no-
bis omib⁹ tradidit illū. **P**ropterea et isaac.
sicut dñs crucē suam. ita sibi signa ad victie
locū quib⁹ fuerat imponend⁹ ip̄e portauit.
Postremo quia isaac occidi nō oportebat.
postea quā ē pater eū ferire phibit⁹. q̄serat
ille aries quo immolato implet⁹ est significa-
tiuō sanguine sacrificiū. **N**empe qñ euz vidit
abrahā. eoznibus in frutice tenebat. **N**uis
ergo illo figurabat. nisi ihs ante q̄ immola-
ret sp̄imis iudaicis coronat⁹. **S**ed diuina per
angelū verba potius audiamus. **A**it quippe
scriptura. **E**t extendit abrahā manū suam su-
mere macherā. vt occideret filiū suū. **E**t vo-
cauit illū angelus dñi de celo. et dixit. **A**bra-
ham. **I**lle aut dixit. **E**cce ego et dixit. **R**e in-
icias manū tuā sup puez neq; facias illi quic-
q; . **N**unc em̄ sciu. quia times deū tuū. et non
p̄cepisti filio tuo dilecto ppter me. **N**unc sciu
dictū est. nūc sciri feci. **R**eq; em̄ hoc nōdū scie-
bat deus. **D**einde ariete illo imolato p isaac
filio suo. vocauit vt legit abrahā nomē loci
illius dñs vidit. vt dicā hodie in monte dñs
apparuit. **S**icut dictū ē nūc sciu. p eo quod
est nūc scire feci ita hic dñs vidit. p eo quod
est dñs apparuit. hoc est videri se fecit. **E**t vo-
cauit angelus dñi. abrahā sc̄do v̄ celo dicēs
Per memeti p̄m iurauit dicit dñs. ppter qd̄ fe-
cisti verbum hoc. et nō p̄cepisti filio tuo dile-
cto ppter me. nisi benedicens benedicam te.
et multiplicans multiplicabo semen tuū tan-

q̄z stellas celi. et tanq; arenam maris que est
iuxta labium maris. et hereditate possidebit
semen tuū ciuitates aduersarioz. et benedi-
cent in semine tuo om̄s gentes terre. quia ob-
audisti vocem meā. **H**oc modo est illa deuo-
cacio ne gēciū i sem abrahe p̄ holocaustū q̄
figficat⁹ ē xp̄⁹. et iuraciōe dei firmata pmissi-
o. **S**epe em̄ pmissat. s; nūq; iurauit. **S**z nū-
q̄ iurauit. **Q**uid ē at di. **A**vi. **A**uacisq; iuracō. n̄
pmissi cōfirmacō et infideliū q̄dā increpacō
Post hec sara mortua est. cētesimo vicefimo
et septimo anno vite sue centesimo aut t̄tri-
cesimo septimo viri sui. **D**ecem quippe annis
eam p̄cedebat etate. sicut ip̄e quādo sibi ex il-
la pmissus est filius ait. **S**i michi annoz cen-
tum nascet filius. et si sara non agit a annorū
pariet. **T**unc emit agz abrahā. in quo sepe-
liuit vxorē. **T**unc ergo sc̄dm narracōnem ste-
phani in terra illa est collocatus. quoniā ce-
pit ibi esse possessor. post mortem sc̄z p̄ris sui
qui colligit ante biennū fuisse defunctus.

Capitulu. xxxij.

Deinde rebeccam neptez nachor pa-
trui sui. cum annoz quadraginta ef-
set isaac duxit vxorem centesimo sc̄z
et quadragesimo anno vite patris sui. trien-
nio post mortē matris sui. **V**t aut illā ducēt.
quādo ab eiul patre in mesopotamiā seru⁹
missus est. quid aliud demonstratū est. cū eid
seruo dixit abrahā. pone manū tuaz sub fe-
more meo et adiurabo te p dñm deum celi et
terre vt nō sumas filio meo isaac vxorez. a si-
liabus chanaan eoz. nisi dñm deū celi et dñm
terre in carne que ex illo feore traheret fuif-
se ventuz. **N**ūquid hec parua sunt p̄nūciate
indicia veritatis. quā opteri videm⁹ in xp̄o.

Ca. xxxiii.

Quid aut sibi vult q̄ abrahāz p̄ mo-
tem sare cethurā duxit vxorem. **V**bi
abht vt in cōtinenciā suspicemur. p̄-
sertim in illa etate. et in illa fidei sanctitate.
An adhuc p̄reandi filij querebant. cum iaz
deo p̄mittete tanta multiplicatio filioz ex
isaac p stellas celi et harenā terre si de p̄ba-
tissima teneret. **S**ed p̄fecto si agar et isma-
hel doctore apl̄o significauerūt carnales ve-
teris testamenti. cur nō etiā cethura et filij
eius significent carnales qui se ad testamtu
nouū existimāt p̄tinere. **A**mbo quippe et vxo-
res abrahe et cōcubine sunt appellate. **S**ara
vero nūquā dicta est cōcubina. **P**̄ra et qñ da-
ta est agar abrahe. ita sc̄ptum est. **E**t appre-
hendit sara vxor abrahā agar egipciā ancil-
lam suā post decē ānos quā habitauerat ab-
ram in terra chanaan. et dedit eā abrahā viro
suo ip̄i vxorē. **D**e cethura at quā post obitū

fate accepit sic legit. Adiciens at abrahā sup
fit vxorem cui nomē cethura. Ecce ambedi /
cum vxores abrahe. Porro ambo cōcubine
fuisse repiunt postea dicente scriptura. De
dit aut abrahā omne census suū isaac filio suo
et filijs cōcubinaz suaz dedit abrahā dacō
nes ⁊ diuise eos ab isaac filio suo adhuc se vi
uo ad orientē in terra orientis. Habet ergo
nōnulla munera filij cōcubinaz. sed nō pue
niunt ad regnū pmissum. nec heretici. ⁊ iudi
carnales. quia pter isaac null⁹ est heres ⁊ nō
qui filij carnis hij filij dei. sed filij pmissionis d
putant in semine. de quo dictū est in isaac w
cabitur tibi semen. Reg⁹ em video cur etiam
et cethura post vxoris mortē ducta. nisi ppter
hoc misteriu dicta sit cōcubina. Sed quis q̄s
hoc nō vult in istis significacōib⁹ accipere.
nō calūniē abrahe. Quid si em et hoc pmissū
est contra hereticos futuros sedaz aduersa
rios nupciāz. vt in ipō patre multaz gēciuz
post obitū cōiugis itez iugari demōstra
re non esse peccatū. Et mortu⁹ est abrahā
cum esset ānoz centūseptuagintaquinq;. An
noz ergo lxxv. isaac filiu dereliquit. que cē
tenari⁹ genuit

Iam ex hoc que ad modū p posteros
abrahe ciuitatis dei pcurat tpa vi /
deam⁹. A primo igit āno vite isaac
vsq; ad sexagesimū quo ei nati sunt filij. illud
est memorabile. quod cū illi deū roganti vt
pareret vxor eius que sterilis erat. cōcessissz
dñs q̄ petebat atq; haberet illa conceptum
gestiebāt gemini adhuc in vtero ei⁹ inclusi.
Qua molestia cū angerec⁹ dñm interrogauit
accepitq; responsum. Due gentes in vtero
tuo sunt. et duo ppli de ventre tuo sepabunt
et ppl⁹ pplz sup abit. et maior seruiet minori.
Quod paulus ap̄tus mag nū vult intelligi. g
cie documentū. q; nōdū illis natis. nec aliqd
agētib⁹ bōi seu mali sine vllis bōis meritis e
ligit minor. maior ē p̄probato. qñ pculdubio
quātū attiet ad originale peccatū. ambo pa
res erant. q̄ntū aut ad p̄pitiū. vllius eoz nul
lum erat. Sed nūc de hac re dicere aliqd la
cuis. instituti operis ratio n̄ finit. vnd in alijs
multa iaz dixim⁹. Quod aut dictū est maior
seruiet minori. nemo fere nostrorū aliter itel
lexit. q̄s maior ē pplm iudeoz. minori xp̄iano
p̄plo seruituz. Et reuera quamq; in gēte idu
meoz que nata est de maiore cui duo nomia
erant. nam et esau vocabat⁹ et edem. vnd idu
mea hoc videri possit implet⁹ qz postea sup
anda erat a p̄plo qui ortus ē ex minore id est
israhelico. ei⁹ fuerat futura subiecta. tñ in
aliquid maius intentā fuisse istaz p̄betiam
qua dictū ē. popul⁹ populū supabit. ⁊ maior

seruiet minori. ueniēci⁹ eredit⁹. Et quid ē b
mhi quod in iudeis et xp̄iāis euideret implet⁹.

Capitulu. xxxvi.

Acepit etiā isaac ozaculū. quale
aliquociē pater ei⁹ accepit. De
quo ozaculo sic scriptū est. Facta
est aut fames sup terrā pter famem que prius
facta est in tēpe abrahe. Abijt autē isaac ad
abimelech regē philistinorū i gerara. Appa
ruit aut illi dñs et dixit. Noli dscendē i egip
tum. habita aut in terra quā tibi dixerō. ⁊ in
cole in terra hac et ero tecum et benedicā te
Tibi em et semini tuo dabo omnē terrā hāc
et statuam iuramentū meū quod iurauī ab
rahe patri tuo. et multiplicabo semē tuū tā
quā stellas celi. et dabo semini tuo terrā hāc
et benedicentur in semini tuo om̄s gētes ter
re. p eo quod audiuit abrahā pater tuus.
voce⁹ meā. et custodiuit p̄cepta mea. et mā
data mea et iustificacōnes meas. et legitima
mea. Ite patriarcha nec vxorē habuit aliā
nec aliā cōcubinā. sed posteritate duoz gē
minoz ex vno cōcubitu p̄re atoz cōtētus
fuit. Timuit sane etiā ip̄e piculū de pulchri
tudine cōiugis cū habitāct inter alienos. se
citq; quod pater vt eā sororē diceret. vxorē
taceret. Erat em ei p̄pina. ⁊ paterno ⁊ ma
materno sāguie. sed etiā ip̄a ab alienis cog
nito q; vxor eius esset mās itacta. Nec idō
tñ istum parti p̄ferre debem⁹. quia iste nullā
feminā p̄ter vnam cōiugem nouerat. Erant
em pculdubio paterne fidei et obediēti me
rita potiora. in tantū vt p̄ter illū dicat d⁹.
huic se facere bona que facit. Benedicent⁹ in
quit in semine tuo om̄s gentes terre. p eo q;
audiuit abrahā pater tu⁹ vocem meā et cu
stodiuit p̄cepta mea et mādata mea. et iusti
ficacōnes meas. et legitima mea. Et alio rur
sum ozaculo. Ego sum inquit de⁹ abrahā pa
tris tui. noli timere. tecum em sum. et bñdixi
te. ⁊ multiplicabo semē tuū. p̄ter abrahā
patrē tuū. vt intelligam⁹ q̄ caste abrahā
fecerit. quod homibus impudicis et ne q̄cie
sue de scripturis sanctis patrociniā requirē
tibus videt fecisse libidine. Deniq; vt etiā b
nouerimus. nō ex bonis singulis inter se ho
minez opare sed in vno q̄s osiderem⁹ vniuer
sa. Fieri em pōt vt habeat aliqd i vita et mo
ribus quispiā quo super aliū idq; sit longe p̄
stabilis q̄s ē illud vnd ab alio supat. ac p hoc
sano veroq; iudicio cū cōtinēcia cōiugio p̄
feratur melior ē tñ homo fid. lis cōiugatus.
q̄s cōtinēs infidelis. Sed infidelis homo non
solū min⁹ laudand⁹ vez etiā maxime dete
standus ē. Cōstituat⁹ ambos bono etiā sic
p̄fecto melior est coniugat⁹ fidelissimus et

obedientissim⁹ deo. q̄s cōtinens minoris fidī
minorisq; obediēcie. Si vero paria sint cere
ra. cōtinētem cōiugātō p̄ferri quis ābigat.

Ca. xxxvii.

Dvo igit̄ isaac filij esau et iacob p̄fer
drescunt. p̄matus maioris trānsfū
dit̄ in minorē ex pacto et placito inē
illos. eo q̄ lenticulā quē cibū minor parauit
maior immoderat⁹ cōcupiuit. eoq; p̄cio pri
mo gemit̄ sua. fratri iuraciōe interposita v̄
didit̄. Vbi dīscim⁹ in v̄scēdo nō cibī genere
sed auiditate immodesta quēq; culpandum
Beneficit̄ isaac. eiusq; oculis p̄senctā visus
aufert̄. Vult benedicere filiū maiorē. et p̄ illo
nesciens benedicīt iuniorē. p̄ fratre maiorē q̄
erat pilos⁹. se paternis manib⁹ subponentē
bedimis sibi pelliculis coaptatis. velut aliē a
peccata portatē. Iste dolus iacob ne puta
ret̄ fraudulēt⁹. dolus et n̄ in eo magne rei mi
steriū quereret̄ supi⁹ dixit̄ scriptura. Et erat
esau homo sciens venari agrestis. iacob aut̄
homo simplex habitās domū. Hoc nostrī q̄
dam interpretati sunt sine dolo. Siue aut̄ sine
dolo siue simplex. siue poci⁹ sine fictiōe dicat̄
quod grece aplastos. quis est in ista p̄cipien
da benedictiōe doli⁹ hominis sine dolo. Quis ē
dolus simplicis. que fictiō nō mēciētis. nisi
p̄fundū misterīū veritatis. Ipa aut̄ benedi
ctiō qualis ē. Ecce inquit odor filij mei tanq̄
odor agri pleni quē benedixit dñs. et det tibi
dñs d̄ roze celi. et de vbertate terre. et multi
tudine frumētū et vini. et seruiant tibi gētes
et adorēt te p̄ncipes. et fiere dñs fr̄tris tui
et ador̄ abunt te filij patris tui. Qui maledix
erit te. maledictus. et qui benedixerit te bñ
dictus erit. Benedictiō igit̄ iacob. p̄dicaciō
xp̄i est in omnibus gentib⁹. Hoc fit hoc agit̄.
lex et p̄phetia est in isaac. etiā p̄ os iudeorū
xp̄s ab illa bñdiciōe velut a nesciēte. q̄ ip̄e ne
sciē. Ddore nomis xp̄i. sic ager mūdus imple
tur. eius est benedictiō de roze celi. hoc est de
verboz pluuiā diuinorū. et de vbertate ter
re. hoc est cōgregaciōe populorū. eius ē mul
tudo frumētū et vini. hoc est multitudo q̄
colligit frumētū et vinū in sacramēto cor
pis et sanguinis eius. Et seruiūt gentes. ip̄m
adorāt p̄ncipes. Ipe est dñs fr̄tris sui. q̄
popul⁹ eius dñatur iudeis. Ip̄m adorāt filij
patris eius. hoc est filij abrahā scdm̄ fidez
quia et ip̄e filij est abrahā scdm̄ carnez. Ip̄s
qui maledixerit maledict⁹. et qui benedixerit
benedictus est. xp̄s in q̄s n̄ etiā ex ore iudeo
rum quāuis erraciū. sed in legem p̄phetasq;
cantanciū benediciē id est veraciē dicit̄. et
alius benedici putat̄ qui ab eis erratib⁹ expe
ctatur. Ecce benedictiōe p̄missam repeten

te maiore expauescit isaac et aliū se p̄ alio te
nedixisse cognoscit. Miratur et q̄snā ille sit
p̄cunctat̄ nec tñ se deceptū esse querit̄. imo
cōfestim reuelato sibi inē in cordē magno sa
cramento deuitat̄ indignaciōe. cōfirmat te
nedictiōe. Quis ergo inquit venat⁹ ē mibi
venaciōem. et intulit michi et māducaui ex
omib⁹ anteq̄ tu venires. et benedixi eū vt sic
benedict⁹. Quis nō hic maledictiōez pocius
expectaret irati. si hec nō sup̄na inspiraciōe
sed tereno more gererent. Ores gestas sed
p̄phetice gestas. in terra sed celi. p̄ homies
s; diuinitus. Si excuciant̄ singulat̄ antis se /
cunda misteris. multa sunt implēda volumi
na. sed huic operi modus moderate imponē
bus. in alia festinare cōpellit.

Capitulū xxxviii.

Miratur iacob a parētib⁹ in mesopo
tāiaz vt ibi ducat vxorē. Patris mit
tentis hec verba sunt. Non accipies
vxorē a filiab⁹ chananeorū. surgēs fuge i
mesopotamiā in domū bathuel patris ma
tris tue. et sume tibi inde vxorē de filiabus
laban fratris matris tue. Deus aut̄ meus bñ
dicat te et augeat te et mltiplicet te et eris in
cōgregaciōes genciū et det tibi benedictiō
nem abrahā patris tui. tibi et semini tuo p̄
te. vt heres fias terre incolatus tui quā dedit
deus abrahā. Dnc iam intelligim⁹ se gre
gatū semen iacob ab alio semine isaac quod
factū est p̄ esau. Quādo em̄ dictū ē in isaac vo
cabitur tibi semen. p̄tinēs vtiq; semē ad ciui
tatez dei. separatū ē inde aliud semē abrahā qd̄
erat i ancīle filio. et quod futurz erat in filiis
cehbure. Sed adhuc erat ambiguū de duo
bus gemis filijs isaac. an ad vtrumq; an ad
vnū eorū illa bñdiciō p̄tineret. et si ad vnū
quisnā esset illoz quod nūc declaratū est. cū
p̄phetice a patre benedicitur iacob et dicit̄
ei. Et eris in cōgregaciōes genciū. et det ti
bi benedictiōes abrahā patris tui. Pergēs
itaq; in mesopotamiā iacob in somnis acce
pit oraculū d̄ quo sic scriptū ē. Et exiit iacob
a puteo iuraciōis et p̄fect⁹ in charra. et deue
nit in locū et dormiuit ibi. occiderat em̄ sol.
et sumpsit ex lapidib⁹ loci et posuit ad caput
suū. et dormiuit in loco illo et somniauit. Et
ecce scala stabilita sup̄ terrā cuius caput per
tingebat ad celū et angeli dei ascendebant et
descēdbāt p̄ illā. et dñs icūbebat sup̄ eā. Et
dixit. Ego sū de⁹ abrahā p̄fil tui et de⁹ isaac.
Noli timere. terrā in qua tu dormis sup̄ eam.
tibi dabo illam. et semini tuo et erit semē tuū
sicut arena terre et dilatabitur supra mare et
in afzicum et in aquilonē et ad orientem et be
nedicetur in te omēs tribus terre et in semē

tuo Et ecce ego sum tecum custodisse in omni
 via quacumque ibis et reducam te in terram hanc quia
 non te derelinquam donec faciam omnia que tecum locutus
 sum. Et surrexit iacob de somno suo et dixit.
 Quia dominus est in loco ubi ego autem nesciebam. Et ter-
 ruit et dixit. Quam terribilis locus hic. non est
 hic nisi domus dei et hec est porta celi. Et sur-
 rexit iacob et sumpsit lapidem quem supposuit si-
 bi sub capite suo et statuit illum titulum et suppo-
 dit oleum in cacumem eius et vocavit iacob no-
 men loci illius domus dei. Hoc ad prophetiam pro-
 phetae nec more idolatrie lapides profudit oleo
 iacob velut facies illum deum neque enim adora-
 uit eundem lapidem veluti sacrificavit et sic quoniam christi
 nomen a crismate est id est ab unctioe profecto si-
 guratum est hic aliquid quod ad magnam pertinet
 sacramentum. Scalam vero istam intelligi-
 tur ipse salvator nobis in memoriam revocare
 in euangelio ubi cum dixisset de nathanabele
 ecce vera israelita in quo dolus non est quia is-
 rael videtur istam visionem ipse est enim iacob
 eodem loco ait. Amen amen dico vobis. vide-
 bitis celum apertum et angelos dei ascenden-
 tes et descendentem super filium hominis. Perrexit ergo
 iacob in mesopotamiam. ut inde acciperet uxorem.
 Unde autem illi acciderit quatuor habere
 feminas de quibus duodecim filios et unam fili-
 am preceperat. cum earum nullam concupiscit illicite
 diuina scriptura indicat. Ad unam quippe ac-
 cipiendam venerat sed cum illi altera pro altera sup-
 posita fuisset. nec ipsam dimisit. qua nesciens
 versus fuerat in nocte. ne ludibrium eam videret.
 habuisse et eo tempore quoniam multiplicande posterita-
 tis causa plures uxores lex nulla prohibebat.
 Accepit etiam illam cui unum iam futuri coniugii
 fidem fecerat. Que cum esset sterilis. ancillam
 suam de qua filios ipsa susceperat marito dedit.
 Ad etiam maior soror eius quous peperisset imi-
 tata. quoniam multiplicare plerumque cupiebat. effecit.
 Illam iacob legitur petisse propter unam. nec versus plu-
 rimis nisi gignende plerumque officio coniugali iure
 seruato ut neque hoc faceret nisi uxores eius id
 fieri flagitassent. que corporis viri sui habebant
 legitimam potestatem.

Omnino ergo duodecim filios et unam
 filiam ex quatuor mulieribus. Deinde
 ingressus est in egiptum pro filium suum io-
 seph qui venditus ab inuidentibus fratribus eo
 pro ductus fuit. atque ibidem sublimatus. Iacob
 autem etiam israel sic paulo ante dixi vocaba-
 tur. quod nomen magis populis ex illo prece-
 tus obtinuit. Hoc autem nomen illi ab angelo im-
 positum est qui cum illo fuerat in itinere de me-
 sopotamia redeunte luctatus. ripus christi eui-
 dentissime gerens. Nam quod ei preceperat iacob
 utique volenti ut misterium figuraret. significat

passione christi ubi visus sunt ei preualere iudei.
 Et tunc benedictione ab eodem angelo quem supra
 uerat ipse uisus. ac sic habet non ipso modo benedicto
 fuit. Interpretatur autem israel uides deum quod
 erit in fine primium omnium sanctorum. Tetigit por-
 ro ille idem angelus ueluti preualenti latitudine
 femoris. eumque isto modo claudum reddidit. Et at-
 itaque uisus atque idem iacob et benedictus et claudus
 benedictus in eis qui christus ex eodem populo descendit. atque
 infidelibus claudus. Nam femoris latitudo ge-
 neris est multitudo. Plures quippe sunt in ea
 stirpe de quibus propheta preceperat dicitur est et clau-
 dicauerunt a semitibus suis.

Capitulum xl.

Ingressi itaque referunt in egiptum
 mulierum iacob septuaginta quinque
 homines annuati ipso et filiis suis
 In quo numero due tantum femine memorantur.
 una filia nepotis altera. Sed res diligenter con-
 siderata non indicat quod tantum numerus fuerit in
 progenie iacob. die uel anno quo ingressus est
 egiptum. Commemorati sunt quippe in eis et
 nepotes ioseph qui nullo modo iam tunc esse
 potuerunt quoniam tunc centum triginta annorum erat
 iacob. filius uero eius ioseph triginta nouem
 quem accepisse tricesimo anno suo uel amplius
 constat uxorem. quod potuit pro nouem annos ha-
 bere nepotes de filiis quos ex eadem uxore
 accepit. Cum igitur nec filios haberet effretus et
 manasses filii ioseph. sed eos pueros infra quam
 nouenas iacob egiptum ingressus inuenerit.
 quo pacto eorum non solum filii sed etiam nepotes
 in illis septuaginta quinque numerantur. qui tunc
 egiptum ingressi sunt cum iacob. Nam commemo-
 ratur ibi machir filius manasse nepos ioseph
 et eius machir filius id est galaad nepos ma-
 nasse nepos ioseph ibi est et quem genuit ef-
 frem alter filius ioseph id est ut alaam nepos
 ioseph ibi est et barath filius ipsius ut alaam id est
 nepos effretus nepos ioseph. qui nullo modo
 esse potuerunt quando iacob in egiptum uenit.
 et filios ioseph nepotes suos. auos istorum mi-
 norum quam nouem annorum pueros inuenit. Sed
 nimirum introitus iacob in egiptum quando eum
 in triginta quinque hominibus scriptura commemo-
 rat non unus dies uel unus annus. sed totum illud
 est tempus quod diu uixit ioseph pro quem factum est ut
 intraret. Nam de ipso ioseph eadem scriptura
 sic loquitur. Et habitauit ioseph in egipto ipse
 et fratres eius et omnis cohabitatio patris eius
 et uixit annos centum decem et uidebit ioseph fi-
 lios effrem uisus in tertia generatione. Ipse
 est ille nepos eius ab effretus tertiis. Genera-
 tionem quippe tertia dicitur filium nepotem nepo-
 tem. Deinde sequitur. Et filii machir filii manasse
 nati sunt super fecora ioseph. Et hille ipse est nepos

manasse pnepos ioseph. Sed pluraliter ap-
pellati sunt sicut scriptura cōsueuit. que vnā
quoq; filiā iacob filias nūcupauit. sicut in la-
tine lingue cōsuetudine liberi dicunt plurali-
liter filij. etiā si nō sint vno amplius. Cū ergo
ip̄i ioseph p̄dicet felicitas. quia videre po-
tuit pnepotes. nullo modo putandi sunt iā
fuisse tricimonono āno pauī sui ioseph quā
ad eū in egiptū pater ei⁹ aduenit. Illud autē
est quod fallit min⁹ ista diligenter intuetes
qm̄ scriptū est: hec autē noīa filioꝝ israhel q̄
intrauerūt i egiptū cū iacob patre suo. Hoc
autē dictū est quia simul cū illo oputant. lxxx
quiq; nō quia simul iam erāt omēs quādo e-
giptū ingressus est ip̄e. sed vt dixi totū tpus
habet eius ingress⁹ quo vixit ioseph p̄ quez
videat ingressus.

Igitur ppter pl̄ xp̄ianū i quo dei ci-
uitas pegrinatur in terris. si carnem
xp̄i in abrahe semine regram. rēo-
tis cōcubinaꝝ filijs occurrit isaac. si in semine
isaac. remoto esau qui est etiā edom occurrit
iacob qui est israhel. sic in semine israhel re-
motis ceteris occurrit iudas. quia d̄ tribu iu-
da exortus ē xp̄s. Ac p̄ hoc eū in egipto mo-
riturus israhel suos filios b̄ndiceret. quē ad-
modū iudā p̄betice benedixerit audiamus
Iuda inquit te laudabit fratres tui. Man⁹
rue sup̄ dorsum inimicoꝝ tuoz. ad orabit te
filiū patris tui. Catulus leonis iuda. Exger-
minacōne fili mi ascēdisti recubens dormisti
vt leo et vt catulus leonis: Quis suscitabit
eum. Nō deficiet princeps ex iuda. et dux de
femorib⁹ eius. donec veniat que t̄posita sūt
ei. et ip̄e erit expectacō geneciū. alligans ad
vitē pullū suū. et cilicio pullū asine sue. Laua-
bit in vino stolā suā. et in sanguine vne ami-
ctum suū. Fului oculi eius a vino. et d̄eres cā-
didiores lacte. Exposui hec aduersus mani-
cheū faustū disputas. et satis esse arbitror. q̄n-
tum veritas p̄betice h̄ elucet. Vbi et moꝝ
xp̄i p̄dicta est verbo dormicōnis. et nō neces-
fitas. sed potestas in morte noīe leonis. Quā
potestare in euāgelio ip̄e p̄dicat dicens. Po-
testatē habeo ponendi animā meā. et pote-
statem habeo itez sumendi eaz. Nemo eam
collit a me. sed ego eā ponā a me. et itez sumo
eam. Sic leo fremuit sic quod dixit impleuit
Ad eā nāq; p̄tinet potestare de resurrectiōe
adiūctum est. quis suscitabit eū. hoc ē q̄ nul-
lus hoīm nisi ip̄e. qui etiā d̄ corpe suo dixit
Soluite templū hoc. et in triduo resuscitabo
illud. Ip̄m autē gen⁹ mortis hoc. sublimitas
crucis in vno verbo intelligit. quod ait ascē-
disti. Quod vero addidit recumbēs dormi-
sti. euangelista exponit dicens. et inclinatō

capite tradidit spiritū. Aut certe sepultura
eius agnoscit. in qua recubuit dormiēs. et in
de illū nullus hoīs sicut p̄bet aliquos. vt si-
cut ip̄e alios suscitauit. sicut a sompno ip̄e
sur. exiit. Stola porro eius quā lauat in vino
id est mūdāt a peccatis in sanguine suo. cui⁹
sanguinis sacramētum baptizati sciūt vnde
et adiūgit. et in sanguine vne amictum suū
quid est nisi ecclesia. Et fului oculi eius a vi-
no spirituales ei⁹ inebriati poculo eius. De q̄
canit psalmus: Et calix tu⁹ inebriās quā p̄-
clarus est. Et d̄nt. s eius cādidiores lacte.
quod potant apud ap̄m paruuli. verba sez
nutricia. nōdū ydoneo solido cibo. Ip̄e igitē
est in quo reposita erant p̄missa iude quo do-
nec venirent. nūq; principes hoc ē reges is-
rahel ab illa stirpe defuerūt. Et ip̄e expecta-
cō geneciū. quod clari⁹ ē vidēdo quā sit expo-
nendo.

Sicut autē duo isaac filij esau et iacob
figurā p̄buerūt duoz populoz i iu-
deis et xp̄ianis. quāuis qd̄ ad carnis
ppagine p̄tinet. nec iudei venerūt de semine
esau sed ydumei. nec xp̄iane gentes d̄ iacob
sed potius iudei. ad hoc em̄tm̄ figura valuit
quod dictū est maior. seruet minori. ita factū
est etiā in duob⁹ filijs ioseph. Nā maior. ges-
sit tipū iudeoz. xp̄ianoz at minor. Quos cū
benediceret iacob. manū dexterā ponēs sup̄
minoz. quē habebat ad sinistrā: sinistrā h̄o
sup̄ maiorē quē habebat ad dexterā. graue
visum est patri eoz. et admonuit patrem ve-
lut corrigens eius erroz. et quis nā eoz. effi-
maior ostendēs. At ille mutare man⁹ noluit
sed dixit. Scio filij scio. et hic erit in populos
et exaltabit. sed frater eius minor. maior illo
erit. et semen eius erit in multitudinē geneciū
Etiam hic illa duo promissa demonstrat nā
ille in populum iste in multitudinem geneciū
erit. Quid euidentius quā h̄is duab⁹ p̄mis-
sionibus orineri populū israhelitarū. orbēq;
terraz in semine abrahe. illum secundū car-
nem istum secundum fidem.

Defuncto iacob defuncto etiā ioseph
p̄ reliquos ceterum quadraginta quatuor
annos donec exiretur de terra egipti
eti in modū incredibilem illa gens creuit etiā
tantis attrita p̄secucōib⁹. vt quodā tempe
nati masculi necarent. cū mirantes egiptios
nima populi illius incrementa terreret. Tūc
moyses subtractus furto trucidatozib⁹ par-
uuloꝝ. ad domū regiā in genecia p̄ cum deo p̄-
parante puenit. nutritusq; et adoptatus a fi-
lia pharaonis quod nomen in egipto omniū
regum fuit in tantū puenit viz vt ip̄e illam

gentē mirabiliter multiplicatā. ex durissimo
 & grauiſſimo quod ibi ferebat iugo fuit utis
 extrahēt. imo p eum de q̄ hoc pmiserat ab-
 rabe. p̄us quippe exinde fugiens. quod cū is-
 rabelitā defenderet egipcū occiderat & ter-
 ritus fuerat. postea diuinitus missus in pote-
 state spiritū dei sup̄auit resistētes pharaōis
 magos. Tunc p̄ eū egipcij illa te sunt decez
 memorabiles plage. euz dimittere p̄lm dei
 nollent. aqua in sanguinē versa. ranz et scini-
 fes. cinomia mors peccatoz. vlcera grado lo-
 cūste tenebie mors primo genitoz. ad extre-
 mū israhelie as q̄s plagis tot tātisq; p̄racti
 tandē aliquādo dimiserant egipcij. in mari
 rubro dū p̄secuntē extincti sunt. Illis quippe
 abeuntib; diuisum mare viā fecit. hos autē
 insequētes. in se regrediens vnda submerſit.
Deinde sub āno quadragesimo duce moyse
 dei p̄plus in deserto actus est. q̄n tabernacu-
 lū restimoniū nūcupatū est. vbi deus sacrifi-
 cijs futura p̄nūciantib; colebat. cū scz iā lex
 data fuisset in monte multū terribiliter. Ad
 testabat em̄ euidentissima mirabilib; signis
 vocibusq; diuinitas quod factū ē mox vt exi-
 tū ē de egipto et in deserto popul; ē cepit
 quiquagesimo die p̄ celebratū pasca p̄ouis
 imolacōnem cuiusq; a deo tip; xp̄i est. p̄nun-
 ctans euz p̄ victimā passionis. de hoc mundo
 trāsituz ad patre. Pasca quippe hebrealis
 ua trāſitus interpretat. vt etiā eū reuelaretur
 testamētum nouū postea quā pasca nostruz
 imolat; est xp̄us. quiquagesimo die veniret
 de celo spiritus sanct; qui dicitur est in euan-
 gelio digitus dei. vt recordacōnem nostraz
 in primi figurati facti memoriā reuocaret qz
 et legis ille tabule digito dei scripte referun-
 tur. Defūcto ergo moyse. populū rexit ih̄sus
 naue et in terzā p̄missiois introduxit. eāq; po-
 pulo diuisit. Ab h̄is duob; mirabilib; duci-
 bus bella etiā p̄sperzime ac mirabiliter ge-
 sta sunt deo cōtestante. nō taz p̄pter merita
 hebrei populi. q̄ p̄pter peccata eaz q̄ debel-
 labant; gētū illas eis puenisse viāctorias. p̄
 istos duces. iudices fuere iam in terra p̄mis-
 sionis populo collocato. vt icipet interi red-
 di abrahe prima p̄missio de gente vna id est
 hebreā. et de terra chanaan. nōdū de oib; p̄-
 gentibus et toto orbe terraz. quod xp̄i ad-
 uentus in carne et nō veteris legis obserua-
 ciones. sed euāgelij fides fuerat impletura.
Cuius rei p̄figuratio facta ē. quod nō moy-
 ses qui leges populo accepit in monte syna-
 sed ih̄sus cui etiā nomē deo p̄cipiente muta-
 tum fuerat vt ih̄sus vocaret. p̄lm in terrā p̄-
 missionis induxit. **Tempozib;** autē iudicū sic
 se habebāt et peccata ppli. & misericordia di-

alternauerunt p̄spera et aduersa belloz. In
 de venū est ad regū tpa. quoz primus reg-
 nauit saul. Cui reprobo. et bellica clade
 p̄strato. eiusq; stirpe reiecta. ne inde reges
 orirent. dauid succēssit. Cui; maxime xp̄us
 dicitur est filius. in quo articul; quidā factus
 est et exordiū quodāmo iuuetutis populi dei
 cuius generis quedā velut adoleſcēcia duce
 bat ab ip̄o abrahā. vsq; ad hūc dauid. Neq;
 em̄ frustra mathe; euāgelistā sic generacio-
 nes omemorauit vt hoc p̄mū interuallū qua-
 tuozdecim generacōnib; omendaret. abra-
 ham scilicet vsq; ad dauid. **Ab adoleſcēcia**
 quippe incipit homo posse generare p̄pterea
 generacōnū ex abrahā sumpſit exordiū. q̄ et
 pater genitū ostendit. ē. quando mutatū no-
 men accepit. **Ante hunc** ergo velut puericia
 fuit hui; generis populi dei a noe vsq; ad ip-
 sum abrahā. et ideo prima lingua inueta est
 id ē hebreā. **A puericia** nāq; homo incipit lo-
 qui p̄ infāciam. que hinc appellata est q̄ fa-
 ri nō potest. Quā p̄fecto etatem p̄mam de-
 mergit obliuio. sicut etas prima generis hu-
 mani ē deleta diluuiō. **Quotus** em̄ quisq; ē. q̄
 suā recordet infāciā. Quāobiē in isto p̄cur-
 su ciuitatis dei sicut sup̄ior vna eandēq; p̄mā
 ita duas etates scdm et terciā liber iste cōti-
 neat. in qua terciā p̄pter vaccam trimā. ea-
 p̄mam trimā. arietē trimū. et impositū ē legis
 iugum. et apparuit habūdancia peccatoz. &
 regni terreni surrexit exordiū. vbi nō defue-
 runt spirituales quoz in turture et columba
 figuratū ē sacramētū.

Explicit liber decimus sextus.
Incipiunt capitula libri. xvij.

De temporib; p̄phetaz. i.
Quo tempore sit implet a p̄missio dei de ter-
 ra chanaan. quā in possessionē et israhel car-
 nalis accepit. ii.
De trip̄titis significacōib; p̄phetaz q̄ nūc
 ad terzenā nunc ad celestē iherusalē. nūc autē
 ad vtrāq; referunt. iij.
De p̄figurata omuacōne israhelitici regni
 et sacerdotij. et de h̄is que ante a mater sa-
 muelis p̄sonā gerēs ecclē p̄phetauit. iij.
De h̄is q̄ ad heli sacerdotē homo dei p̄phe-
 tice locutus ē significās sacerdotiū qd scdm
 aaron institutū fuerat auferendum. v.
De iudaico sacerdotio et regno que cū in e-
 ternū dicatur scatura nō p̄manēt. vt alia in-
 teliganē q̄ sp̄ōdenē eterna. vi.
De diruptōne regni israhelitici. qua p̄figu-
 ratur perpetua diuisio israhelis spiritualis
 ab israhēle carnali. viij.